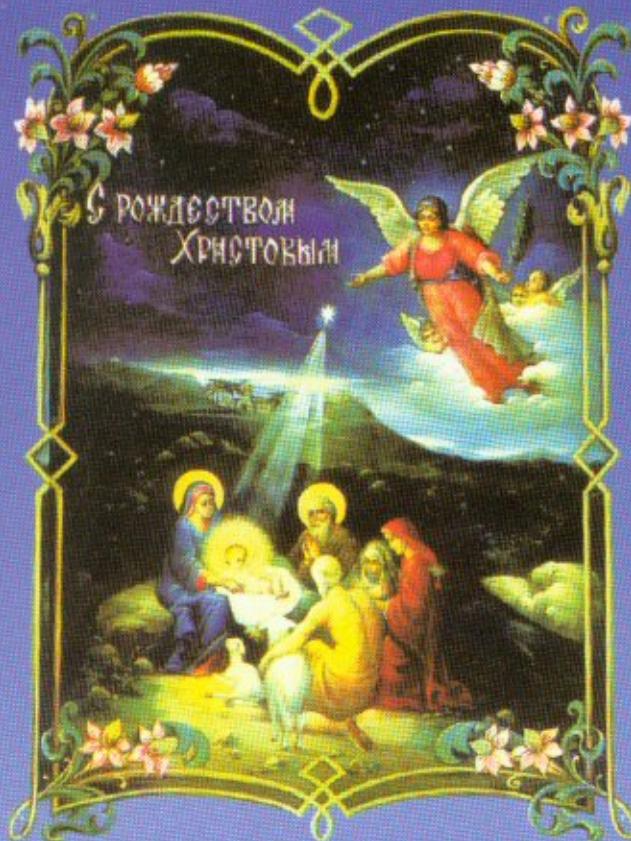

Obraz - dar Marii Jankové ze Lvova
dla Muzeum w Zyntranowej

ISBN 83-87282-59-6

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зинранові
№ 4 (35) 2002

Towarzystwo Muzealne w Zyndranowej

Zahoroda

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

ВІНЧУВАНЯ

Вінчую Вам, газдо, з святыма святами,
з женом і діточками,
жеби Бог Вам дав діждати,
нових святок щесливійших,
богатших і розкішнійших!

Дай же Вам, Боже, щестя – здоровя,
щестя – здоровя, великої радості,
збільшеня роду і маєтності!

Дай же Вам Боже, добрі газдувати,
од дітій щестя ся дочекати,
все веселити свою родину,
завсе славити нашу Лемковину!

Помагай, Боже, щедров рукою,
би вам щестя плили, як вода рікою!

Вінчую вас, газдо і газдиню з дітми,
з тим великим щестлом, здоровльом,
віком довшим і щесливим, би нам Бог дав
дочекати, нови свята святкувати!

Василь Хомик.

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

СКОРОЧЕНИЙ КАЛЕНДАР НА 2003 РІК

Дн	СІЧЕН				ЛЮТИЙ				МАРЕЦЬ			
Пн	6	13	20	27	3	10	17	24	3	10	17	24
Вт	7	14	21	28	4	11	18	25	4	11	18	25
Ср	1	8	15	22	29	5	12	19	26	5	12	19
Чт	2	9	16	23	30	6	13	20	27	6	13	20
Пт	3	10	17	24	31	7	14	21	28	7	14	21
Сб	4	11	18	25	1	8	15	22	1	8	15	22
Нд	5	12	19	26	2	9	16	23	2	9	16	23
												30

Дн	КВІТЕН				МАЙ				ЧЕРВЕЦЬ			
Пн	7	14	21	28	5	12	19	26	2	9	16	23
Вт	1	8	15	22	29	6	13	20	27	3	10	17
Ср	2	9	16	23	30	7	14	21	28	4	11	18
Чт	3	10	17	24	1	8	15	22	29	5	12	19
Пт	4	11	18	25	2	9	16	23	30	6	13	20
Сб	5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21
Нд	6	13	20	27	4	11	18	25	1	8	15	22
												29

Дн	ЛІПЕЦЬ				СЕРПЕН				ВЕРЕСЕНЬ			
Пн	7	14	21	28	4	11	18	25	1	8	15	22
Вт	1	8	15	22	29	5	12	19	26	2	9	16
Ср	2	9	16	23	30	6	13	20	27	3	10	17
Чт	3	10	17	24	31	7	14	21	28	4	11	18
Пт	4	11	18	25	1	8	15	22	29	5	12	19
Сб	5	12	19	26	2	9	16	23	30	6	13	20
Нд	6	13	20	27	3	10	17	24	31	7	14	21
												28

Дн	ЖОЛТЕН				ЛИСТОПАД				ГРУДЕНЬ			
Пн	6	13	20	27	3	10	17	24	1	8	15	22
Вт	7	14	21	28	4	11	18	25	2	9	16	23
Ср	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17
Чт	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18
Пт	3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19
Сб	4	11	18	25	1	8	15	22	29	6	13	20
Нд	5	12	19	26	2	9	16	23	30	7	14	21
												28

РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧІВ

Дороги Читачи. Красно, щиро витамеся з Вами юж Святочно і Новорочно – Христос ся Рождає, Славити Його.

“На щестя, на здоровля, на тот Новий Рік”... “Христос Крещається! – Во ріци Йордані”.

Тым 4 – тым числом квартальника старий рік 2002 працюме а Новий 2003 витаме. Єст нагода подумати, оцінити што было добре і зле в минулим році, а што бызме прагнули і плянували лем вшытко добре в наступаючим. Можемеся кус хвалити, же для музею рік 2002 не був злый, бо збогачений новими експонатами, окреме різбами кус нарядьом господарчим і експонатами воєнными. Завдяки помочи Фундації Карпатської в Сяноци і помочи наших Родаків з заграниці зроблено дуже робіт ремонтово – консервацийних, на літній туристичний час затруднено на пів етату працівника до опроважаня, видано інформатор о музею.

При добрі погоді перешло 11 – те музейне свято, або фестин “Од Русаль до Яна”. Дащто о тых добрых діяннях пишут автори, дописуваче. І то може нас радувати. Лем сут і смутны задуманя, бо в 2002 році минуло 55 років од трагедії лемків і Лемковини, од выгнання нас з рідной землі в 1947 р., акційом “Вісла”. До гнес лемкы не можуть правно вертати в рідны гори. Забраны ліси, землі не вертают. Свою хыжу (як ищи стоїт) ци землю, давный власник – лемко мусит сой купити. Ци юж все так буде, ци нич ся не змінит? – звідуют ся выгнаны. І нихто надійной одповіди не дає. А видиме, же Польща майже юж єст в Унії Европейскі і же сут надійі на ліпши справедливы зміны. Та дай Боже тых ласк – гварят вшытки.

Не знаме ищи якы будут законы од 1. 07. 2003 р. для наших лемків на Україні коли схотят одвидіти рідны місця, села і рідных ту жуючих і тых померших на цмунтерях. Треба жити добром надійом, а як буде то повидиме.

НИКИФОР “КРИНИЦКІЙ” – ЕПІФАН ДРОВНЯК **Завитал до музею – скансену в Зиндранові.**

Фот. М. Янко

Довго, бо пару років на то ждала Рада Музею, а пак Рада Товариства Музейного. Обіцяли, же “Никифора” до музею дарують нам – Товариство Лемківщина во Львові, пак ГУ Обєднання Лемків в Горлицях. Інич з тих обіцянок. Єдно погрудя мідяно – бронзове мало быти даруване до музею в Зиндранові але діяче ОЛ переказали го до уніцької церкви в Криници. І то незле, бо там Б. П. Никифор молився нераз в тій церкви, им. Святих Петра і Павла. Та най Епифана вірни оглядают і споминают.

Великих, в наші історії, церковно – культурowych діячів В. Хиляка – писателя і Івана Русенка

неповторного поеты, маляря і учителя помогла нам выполнити і передати до музею Фундація Дослідження Лемківщини во Львові. Гіпсово – цементове погрудя робил артист – різбярь Пок. Василь Одрехівський во Львові.

В тім році Рада Тов. Музейного заплянувала в осени в музею малый різбярський пленер, на який запрошено артисту – різбяря Богдана Коваля з Калуша, а родом з села Щавне – Куляшне за Команчом. Богдан взял на себе труд зробити різбу камінну Никифора. Хоц погода была, в тот час, зимна – дощова, то Богдан свое діло сполнил. На таблицю наших історичных культурово – церковных діячів В. Хиляка і І. Русенка завитал світовой славы малярь Никифор, а то в 100-тну річницю Його Уродин. В покритю коштів пленеру, з якого привитано Епифана, помогла

До В. Хиляка і І. Русенка завитал Никифор - Епифан Дровняку Фот. Ф. Гочю

Фундація Карпатска в Сяноци, які велика подяка і вдячність за поміч. Шкода, же наши лемківськы організацій в Польщі, та і світова СФУЛО слабши в таких діянях. А чом? Ми незнаме.

Єст і друга боляча справа ци тема. В “НС” на “Лемківскі Сторінци”, 3 рокы тому, тогдішний голова Обєднання Лемків в Горлицях – Олько Маслей повідомил – проголосыл, же Президент Р. П. А. Квасневский дал дар – поміч для музею в Зиндранові 3 тис. злотых. Мігбы дахто подумати, же мы туту поміч достали і затаіли, бонич о тім не повіли, як тоты гроши выкористано. Лемнич з того, бо тых 3 тис. злотых мы николи недостали. Лем до гнес не знаме што ся з нима стало, де пропали, хто іх взял и ци били жертвуваны для музею.

Нову Гол. Управу Об. Лемків просиме о одповід, поясненя в тій справі.

**Федор Гоч
Євген Дзядош.**

НА СВЯТО НА ЛЕМКІВЩИНУ ДО ЗИНДРАНОВОІ – “ДО ДОМУ”

Є свята державні, регіональні, професійні і інші. А є свята родинні, до яких зачисляємо день чи ювілей уродин, слюбні, хрестини і також похоронні. Майже щороку делегація ФДЛ зі Львова їде на Лемківщину до музеїного села Зиндранової на свято лемківської культури і традиції “Від Русалія до Івана”. Кожний з нас пам'ятає що це свято часто вяжеться з святом уродин головного організатора тої незвичайної імпрези – Федора Гоча. Це Його особисте і родинне свято припадає 28. 06.

Отже їдемо в рідні гори і на свято музейне і вітати нашого земляка, культурного народного діяча Федора, бо Його свято є і нашим. Так було коли ми разом з ним святкували Ювілей 70 літ, а Федір по зламаню ноги став на той день інвалідом. Було це свято і радісне, бо 70 літ і сумнє з болючою ногою.

Чому я про це згадую? Бо наш актив ФДЛ зі Львова прагне кожний рік іхати до Зиндранової, і до музею, і до Федора та Його гостинної родини, яку треба пошанувати за велику працю для нашої культури охорони памяток минувшини в музею щоб все показати молодим як жили наші батьки і предки. А в цьому велика заслуга також Ради Музейного Товариства, його активу, розумних діячів.

Дорога в Зиндранову завжди легка, присмна і коротка. Тай справді це дорога до дому, а знаємо, що до дому їдеться завжди швидше. Зі Львова в Зиндранову 220 км і як щоби не зупинка на кордоні то цей шлях можна здолати за 4 години або й швидше.

Слід відзначити що граничний перехід в Шегіні - Медиці багато змінився на краще. Працівники кордону обох держав стояться до нас доброзичливо, за що Правління і члени Фундації виражають велику належну вдячність. Вони розуміють що ми часто їдемо в Польщу на різні свята, фестивалі, імпрези, конференції, які організують лемки у Польщі. Приблизно 20 – 30 км від Перемишля наша делегація зупиняється на короткий перепочинок на вигідному місці від якого вже близька рідна нам Лемківщина.

І справді, ці наші зупинки відбуваються тут святково і урочисто, бо візджаємо на наші давні обійстя, “до дому”.

В дальшій дорозі ще одна традиційна зупинка в Сяноку в гостинного, доброзичливого Владики лемківської Церкви – Архиєпископа Адама. В гостинній оселі Владики ми бажані гості і тут ведеться спокійно відверта бесіда на різноманітні теми – релігійні, культурові, мистецькі, побутові, особисті і інші. Від Владики виїжджаємо благословлені Ним на добру путь завжди одухотворені і спокійні у своїй лемківській провожі. Ще кілька десятків км і ми в Музейній Загороді і при хаті Ф. Гоча в його обіймах. Безмежна радість зустрічі. Скорі сідаємо за гостинним столом. Головного господаря Федора постійно відволікають телефонні дзвінки. Вітають його святочно зі багатьох міст Польщі, а також рідні з Канади, США, Англії, друзі зі Словаччини, України і навіть Австралії і Німеччини. Знаємо, що є один (а може і більше) лемко в Японії, но звідти телефону не було, але і там постараемось повідомити о музею і о святі на Лемківщині в Зиндранові.

Наці бесіди зза стола переносяться в музейну світлицю, або в робочий кабінет Федора і тривають до пізньої ночі. Обговорюються теми музейні майбутніх свят та все що відноситься до життя, культури та історії лемків всюди де розкинула нас доля в різні державі світу. Весь час в бесідах жива тема діяння Ради Музейного Товариства, висока оціна активу музеїного, а окремо праця і поміч родинна на місці.

Приїзджі гості, туристи бачать тільки наслідки цієї праці і це виглядає дуже гарно. А святам передує багатомісочна крапітка робота як: запрошування колективів, гостів, переписка, друкування запрошень, афішів та велика організаційна праця. Та всього не перечислити. А свято “Русалія - Яна” вже 11 раз відбулось.

По святі наступного дня прощаємося з гостинною родиною Гочів і повертаемось у Львів, где наші місця життя і праці.

До зустрічі на дальших святах, а перше в наступному році 12 – свято 2003. Тільки, чи візи від 1 липня 2003 нам дальнє позволять іхати “до дому”?

*Ярослав Швягла
Голова ФДЛ у Львові*

БІСІДА З МАРИСІОВ БАРАН

-Тето, хотів бым ся вас дашто звідати о моїх рідних няні, бабі, діді, о Шафранові родині, а вщелакых і інших річах.

-Добрі. Што знам, то ті повім.

-Який мала характер моя мама?

-Она мала мягкий характер, была податлива.

-А як ся нянько запознав з мамов?

-Як твій нянько мав з пятнадцет років, то помагав дашто робити в Шафрана, бо Тильова была спалена і треба було штоси заробити для прожытя. Але тогди він на маму іші дуже не смотрів, бо була маленька. Запознав ся з ньов в Тильові в Осуха, як сідили коло гмерлого. То було в 22 роци. Але тогди з ньов не ходив. Аж потім, як ся мав з ньов женити. Ходив до нас може рік, а може з пітора року.

-Яке віно дали дідо мамі?

-Штіриста дуляри. Пак іші сто дали, як нянько ишов до Канады. Весіля було в двадцет осмім роци, якраз на Михала. Нашій Гильці тогди було два роки. В тот ден, як брали шлюб, ишов великий дош, з церкви не годен был вийти.

-Не знате ківко в нас было поля?

-Шіснадцет моргів. Але ци то орной, ци вшыткой, не памятам. Напевно орной.

-Ці як нянько пішов до Канады, баба юж були хворы?

-Може були, але іші робили.

-Як сый мама давала рады без няня?

-Трудній було, але нанимала слугу. Часом мы з Тирцаны приходили і дакус помагали.

-Як нянько з мамов ся поженили, з любови, ці з выгоды?

-По любові.

-Іші мі дашто повічте о мойй мамі.

-Твоя мама напевно на цілу Тильову найліпший хліб пекла. Памятам тыж, як мама робила людом букети на весіля і вінці з кольорового папіря.

-А нянькову маму, мою бабу, памятате?

-Ta диж бым не памятала. Она була добра і мудра. Але ся зостала вдовов, то йий було тяжко без хлопа. Треба було все когоси просити.

-Тепер про діда оповічте.

-Я значу не з діда, а з твого прадіда. Його звали Василь, а його жену Аньца. Она була од Барни зо Завадкы. Они мали троє діти: Петра (твого діда), Грица і Нацку. Гриц і Нацка були оженені до Завадкы. Тот Василь, мій дідо, гмер диси в дванадцятім, або тринадцятім роци. Наш Василь ся вродив в тринадцятім роци і на чест діда так го назвали.

Тепер о моїх сестрах і братах.

Як моя сестра Аньца ишла до Америки, то нянько аж плакали. Барз ім було жаль, же першу дітину не можут звінувати, а мусят йий саму висилати в далекий світ. Гроши на дорогу пожычіли в Дукли в жида (200 дулярів). Але піти до Америки не було так просто йий прислали метрику Осухової дівки, што ся вродила в Америці і гмерла. Нянько ся домовили з вітом, жебы ім поставив печатку на документі. Урядовці пак того зауважыли. Аньца повіла, же сой сама поставила печатку, як віт вышов з канцелярії, жеби го не чіпали. Она втекла до Ядловських до Ягільниці. Пак одтамаль пішла до Америки. В Америці, жебы якнайскорше oddати гроши, што пожычіли на дорогу, скоро ся oddala за українця – козака. Мала од нього дівочку. Він скоро гмер і она oddala ся за Вархола з Барвінка. Вархолы були родина до Барана.

Наш Гриц ся оженив з Гуликівов Аньцов. Она не була мягка і лагідна, але до мамы і до няня николи грубо не одповіла. Она вродила першу дітину Петра і тота дітина мала падачку. Дідо обходили з кильондзом вшытки села доокола і в тих місцях, ді ся дороги перетинают одправляли служби божы, ці якиси інъшы одправи і вішали там сорочки, або іншы лахы. А дома вшытки постили. Сім місяця тота дітина хворіла, а пак хорoba одступила. Гриц быв найстаршый і ся зостав на газдівцы. Він, як і нянько фирманив, ходив возом до Тарнова.

Ваньо ся вчів в Дуклі на коваля. Потім пішов дальше ся вчіти аж до Трембовлі. Він приходив домів за грішми, жебы купити кужъню, але полякы му не позволили. Треба було перейти на польське. Но і він там ся лишив і оженив з Йодловськом.

-Тето чого Михав пішов ся вчіти на попа?

-Бо він не любив сільської роботи. Він пішов з дому іші до вісіля твоєй мамы. Він був на войні. Раз на фронті німці стріляли до руских, а руски до німців. Він так стріляв, жебы никого не забити.

Тепер ті оповім о Парасці. В Тирщани був учитель. Він, ся здає, деси мав жену, але з ньов не жив. Тот учитель просив мами, жебы му дали якысе своє дівчатиско, жебы му було за кухарку – мыло, прятало, прало, прасувало, істи готовило. Він йий хотів взяти за свою. Она ся згодила і дали Параску. Через якысый час до ньой зачав ходити Фучіла Андрій. А учитель не хотів, жебы она з дакым ходила. Тогди Андрій з Парасков ся домовили, же він піде до Канады, а она до Франції, зароблят гроши і ся поженят. Так зробили, але Параска ся з Франції не вернула. Она ся зіднала до газды кухарков. А тог газда мав сына і він йий полюбив. Його родиче не дуже хотіли, жебы він ся з ньов женив.

Андрій, як ся вернув з Канади, писав Парасці, жебы ся вертала домів, але она юж була oddана. Потім tot Андрій був з нами в Німеччині.

-Тепер юж о собі оповічте.

-Я ся oddала до Барана. А зачало ся того давно. Раз єм iшла zo школы, a в Барана было вісіля, tam мі ся барз сподабав єден паробок. Звідалам ся дівчатиск who то е. Повіли мі, же то Баранів Гмитро, же він ся вчіт на шофер. Він сый таньцував з дівками, a я ся на нього призерала. Як єм пришла домів, том оповідала якого парібка відіlam на весілю. Од тогди юж всем давала за ним позір, всем ся на нього засмотрела. Раз на вісілю самам го запросила таньцувати, бо він на ня николи сам ся не посмотрів. Наш Ваньо потім на ня крічав, же я іші дівчатиско і мі іші не час парібків до таньцу запрошати. Тогди мі было лем 12 років. Гмитро мі ся подобав і потім, як єм була дівков, але в нього юж була дівка. Він з ньов два роки ходив. Його мама мене бівше хотіла, як ся довідала, же він мі ся подабат. Тай так якоси Гмитро зачав ходити зомнов. Потім зме ся поженили. В Барана было мало поля, бо як ся oddавала дідова сестра Параска, то йий oddали pіv поля, бо була з дітинсв. A сами мусіли орендувати поле.

Я ся вродила в пятнадцетім роци, в войну. Мене кстив православный піп (левно войсковый). Маленьков бавилам дітину,

бівшов єм пасла гуски. Худобум пасла, як мі було з дванадцет років. До першой кляси ходилас мало. Памнятам, як був великий шьніг, то ня Гриц на плечах носив до школы. Кінчілам штірі кляси, вчілам ся шьост років.

Гмитро мав сестру Ольгу (она пішла до Франції), брата Владка і Антошку. Владек був в польськім войску і воював против німців. Був в німецкім плині. Як ся вернув домів німці хотіли взяти в нього ровер, a він ім не хотів го дати. Они взяли го до лягру і там гмер. Антошку в войну був в Німеччині. В дітинстві му скавка влитла в око і потім зробило му ся більмо.

-Я го добрі памятам, як жив в вас на Хатках. Памятам, як оповідав о тім, як американські самольоты бомбардували фабрики коло Відня, там, ди він робив.

-Він ся опонок і гмер.

-Тето, a di сте спали, як вас так дуже було?

-Молоди спали на поду, стары в хыжы. Як єм була втяжы, то тыж єм спала на поду. Гмитро мав іші єдну сестру. Була гарда, oddала ся за Панцьового Данка до Тильовы.

Пішлам до Німеччині сама. Пак єм ся вернула і взяля zo собов Гмитра, a юж пізніжше пришла Галька. Павів пішов до Німеччини, жебы го не взяли до войска. Спочатку був в Берліні, a пак пришов до нас. Ми були в Австрії. Хлопи робили в лісі, a бабы на обробці дерева. Ми на вагонетках привозили і одвозили вироби з дерева. Односили ся німці до нас добрі, але мати з нами не хотілинич. Як єм мала малого Петра, то робилам і жила в керовника фабрики. В того керовника був сын. Я часом до нього дашто повіла, засміяла ся, або пожартувала, a він все був барз поважный. Німцям було заборонено мати з нами дакы близкы стосунки. A так на роботі німкыні мі часто помагали і поважали ня. По войні єден німец хотів ся женити з нашов Гальков, але тото було ім заборонене.

З ідлом было нам скрутні, хлопи вечерами ходили по баворах і дашто робили, то іх там накормили. Наш Павів ходив помагати до млина, він ся млинарьови сподабав і tot ся вистарарав, жебы го взяти на роботу до млина. Як Павів робив в млині, то нам юж було лекше, бо все хтось з хлопів підішов до млина і Павів дав му мішок муки. Я нашым хлопам готовила і Фучіловому Андрійову тыж.

Німці ся до нас ліпше односili, як до українців зо Східной Україны. Ми ся бівше старали, як они. Хто бы там што не гварив, а німці били культурніши, як ту люде. Там, як впало япко на дорогу, то го не почревили, як в нас. Мій бригадір страшні ся злостив на токо, што німці робили з жыдами. Гварив, же так не треба робити, же они такы люде, як і вшытки іншы. По войні нас тримали рускы в ляграх покус нас підготовляли, жебы одослати домів. Остати в Німеччині было неможливо, хыбаль тым, што били в американській зоні.

Як зме вернули то в Тирщани зо сто хыж зостало ся лем три. Єднов з них била Шафранова. Хлопи постійно мусіли ся ховати, бо банди як дакого зімали, то барз били. Павла так побили, же му от кости тіло поодставало. А Васіля били, же му з оч кров ишла. Тирщана до того часу юж майже ціла вышла, бо не мали ди быти і выганяли лыди..

Як зме ишли колийов ту, то в Дрогобичу заяв ся наш вагон і зме ся одтамтыль достали до Трембовлі, ди жыв наш Ваньо.

-А колия ді пішла?

-Колия пішла до Дніпропетровска, лем наш вагон одвадили. На Хатках зме пішли до хыжы, як іші там быв поляк. Добрый быв чловек. Там в тій хыжы били Гмитровы отец і мати. Они спали в кухні, а било напалено угльюм, заскора закрыли засувкы і вчаділи. Рано нашли зме іх іці жывыми, але выратувати ся іх не вдало. На Хатках Гмитро захворів білокрів'ям і в 1955 році помер. З ним ём прожыла 21 років. З Калужним ём прожыла тівко само.

-Добрі сте жили з Гмитром?

-Добрі. Не мам ся што жалувати. З Калужным ём тыж добре жыла.

-Тето, чом сте з Клебанівки пішли в Херсоньску област?

-Бо там тяжко было жыти.

-Іші дашто мі повічте о Тирщани, тирщенчанах, о родині.

-По войні била біда, мали зме лем того, што было на нас. Мама з дідня до змерку на полі. То в неділю по службі брали нас зо собов на ріку, там нас розберали і мы ся ховали в лозинах покыль они аж пожмыкали і посушыли нашы лахы. Но а в іншы часы праня ся робило по роботах. Лахы ся міняло раз на тыжден. Іскати ушы не рахувало ся стыдом.

Мій дідо, Шафран Василь, любив сий выпити. Він пропив кавалец поля. А няньо мали твердий характер. В них всядиль быв бездоганный порядок. Они били на першій світовій войні. Любили ся гарді зберати. Курили файку, таку довгу на вішачім цибуху.

-Я іші ся хочу вернути до того, што ся тычіт нешлюбных діти, як ся до того ставили люде?

-Што ся стосує того, то люде ся вшиляко ставили, то залежало од того з ким ся то стало, певно же то з бівша осуджували. В Тирщани єден паробок мав ся женити, вшытко было домовлено, справа ишла до вісіля і она была втяжи. Перед вісільком появило ся якысе непорозумління. Він хотів якысый кавалец поля, а йий отец ся затявл му недав. Она пак пішла до Франції, а він ся оженив з іншов. Його отец тото не одобрив і не лишив го на маєтку, лем другого сына.

В нас по сусістві дівка мала дітину, то за куму мусіли брати дівку з такой хыжы, ди ся трафляли найдухи.

-Дашто іші повічте зо свого дітинства.

-Як ём ходила до школы, то в нас лем єден учитель вчів. Писав ся Мірко. Учоба ся зачінала з "Отченашу" і "Отченашом" ся кінчала. Релігії тыж зме ся вчіли. Любилам танцовати.

-Як ся люде витали?

-На полі ся витали: "Дай Боже щиця", в селі – "Слава Ісусу Христу".

-А як в Тирщани звало ся поле?

-В Тирщани на поле звали: Лазы, Горб, Горбок, Над Горбок, Више пути.

-Ци полякы, што жили в Тирщани робили на нашы свята?

-На велики ніт. Мы на польськи тыж не робили.

Тоту размову зо свойов тетов з Тирщаны - Марисьев Баран (Шафран) записав в 1998-ім роцы в селі Пересадівці на Николаевщині Петро Кирпан. Марися была семов дітінав в няня і в мами. Вродила ся в 1915-ім роцы. Гмерла в 2000-ім роцы.

РУСАЛЯ І КЕРМЕШ В ЛЕМКІВСЬКІЙ ЦЕРКВІ У ЛЬВОВІ

23. 06. 2002 р. відбулась відправа в Лемківській церкві. На Лемківщині це особливі були Зелені свята – називали “Русаля”. Після Богослужіння ще відправлялась Панахида за померших. Відтак о. Дуда вийшов з церкви і кропив святою водою всіх.

Опісля коло дзвінниці виступила хорова капеля “Лемковина”. Як завжди співали чудові лемківські пісні. Анна Щерба росказала вірші про Лемківщину, дуже оригінальні, цікаві, слізози появлялися у людей. Народу зібралось дуже богато, як завжди, бо тільки лемки мають радості, що поспілкуються з своїми земляками. Столи всі були заняті, на яких пишалась смачна їда – мириндя, но і випивка, ох як було приємно.

Так само було дуже приємно 28. 07. 2002 р. коли у Лемківській церкві відбулась відправа, яку на Лемківщині називали “Кермеш”. Цього року на свято прибув молодий священник, який виголосив проповідь. Отець Дуда росказав про Володимира Великого, що і почалось християнство на Русі. Подякував молодому священникові за це що прийшов на свято, а також всім що зібрались на цей кермеш. Народу було більше на дворі як у церкві. Побажав щоб Мати Божа нікого не опускала. Сказав, що 27.07 розбився літак на літоворищи у Львові, загинуло богато людей і в лікарні лежать в тяжкім стані. Ми молились за іх виздоровлення і за души померших на літоворищі.

Приємно було дивитись на наших дорогих лемків, як при зустрічі обнімались, ціluвались, це радіст велика. Я познакомилася з жінкою зі Самбора, а також з жінкою з Камінця Бузского. Були з Трускавця, Ів. Франківська, мій родич Петро Завійський, він з 1926 р.

Тим разом було богато дітей, які прийшли з бабусями,

дідусями, навіть три рочні дівчинки. Це добре, що привчають своїх внуків до лемківської культури.

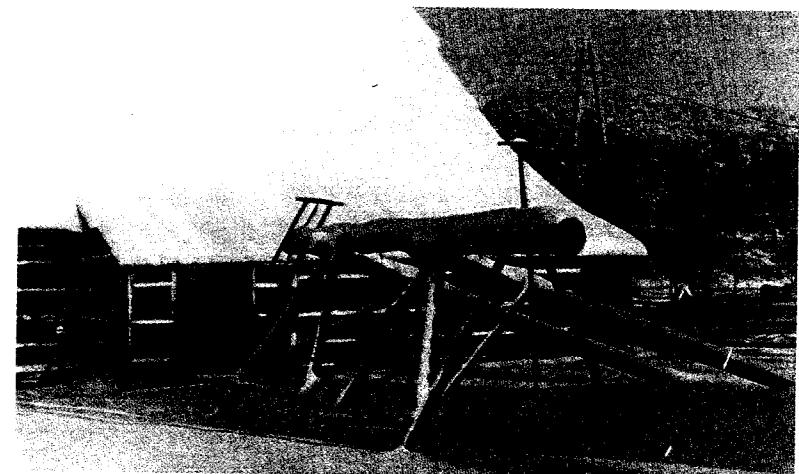
Відтак вийшли з церкви з хоругвями, три рази обійшли кругом церкви, а потім було посвячення води, о. Дуда всіх присутніх кропив.

Потім відбулась гостина. Тихо, спокійно посідали наші дорогі лемки коло стола, хто на траві. Дуже приємно було дивитись як наші лемки спілкувались між собою.

Пороскидали нас по цілій Україні. З моєго села Красна перші вагони відбули в Донецьк, хто подався в Мариуполь, хто в села. Я побувала у Мариуполі, там жили мами двоюрідні сестри. Як вони втішились коли мене побачили, за всіх розпитували і там померли, земля Донецька їх приняла. А декотрі повернулись в Галичину, як ім було тяжко найти хату, великих труднощі мусили пережити. Мусимо змиритись з тим як було і тепер доживати свого віку, видно Бог так хотів і не треба нарікати.

Спілкуймося, любімся, шануймося.

Описала Анна Дзіндзьо.

Давній трак в Музейні Загороді в Зиндронові - зимовий час. Фото. Ф. Гоч

ПЕРЕСЕЛІНЯ СЕЛА БОРТНЕ

Зараз по віні зачали на нас нападати ночами. Навет не чекали повороту наших хлопців з віни і тих що були вивезені на примусову роботу. Нападали ночами на села і вивозили народ.

До нас приїхало штиріох вояків в понедільок рано, 19 мая 1947 р. Збрали з кожного дому господаря і оголосили "ЕВАКУАЦІЮ". Повідали, же не дають сой ради з бандом УПА. Розказали, же заран до заходу сонця никто не має права ту быти, лем totы що ім повідят, то можут зостати. 80 родин опустило село, гнали нас до Ясла, бо там было 40 км, а до Горлиц лем 20. Гнали нас на Свіржову Руску, Святкову, Дошницю, Скальник, Змигорід, Ясло. Траса 40 км, которую нелегко было перейти , дорога польова. Мало того, же гнали народ то і били по дорозі. Як кін не міг потягнути то раз по коні, другий раз по хлопі. Не вільно было приставати одпочинути коньови. Наши фурмане все пред великом берегом приставали, худобина одпочивала. Оставили 6 родин але не мали 100% певности до них то прислали священника рим. кат. который перехрещав навет православних. Ото товди ходило урядови.

Ту вартат спомнути за Анну Г. Єй мали за несповна розуму, то єй оставили. Но до хрещеня мусіла піти. Пішли вшытки, но Анна не піде, то взяли єй два хлопи тримати за руки. Анна зачала копати, метати ся, крічати: "Мене раз мати хрестила і веце никто не буде". Віділи, же не жарти з Анном і єй пустили. Такє хрещеня робили на рештках нашого народа. Вартат ся застановити над тым, хто ту був справді глупим?

1 червця, неділя, Зелену Святу. Одправили нас на Освенцім. На другий ден рано , 2-го, забрали 26 хлопів і єдину жену, котри мали представляти бандеровців, українців, мордерців.

Каждий транспорт керували без Освенцім, там чекало військо. Мали картки з називками, знали хто в котрім вагоні іхат, підходили до вагону і викликували на хвильку, лем же тата хвилька перетягала ся до 8 місяци. Привели нас до арешту, розказали розобрati ся до паса, поставили нас тварьом до сціни і по єдному кликали до середини.

- Як ся називаш? – Тілкос замордувал Поляків?

Тот що сідил за столом казал ся перехилити на стіл, притиснув голову обима руками до столу, а тых двох що стояли по боках били гумами по плечах покла кров не вишла на верх. Як плечи стріскали, кров тріскала по сцінах тогди пустили голову і крічали так вульгарно, же не до повторіння. Називали нас мордерцами.

Іван Пашко чув того кріку тай сой повіл: "Боже сохрани нас од того шатана". Почули "Боже" то і зараз взяли го до середини і повідають: "Цо, рускі Буг це ту пшипровадзіл, ти мордерцо, згніеш ту зе своім Богем". Вказували зараз акт оскаржіння. Был то якисий папір написаний на машині, но не думам, же дахто дал ради прочитати, бо плечи так горіли, а на очах була мгла.

Записаних было 18 інформаторів з Бортного, около 60 з інших сел. Так виходить, же тот папір служил для около 10 тисяч арештуваних невинних. То было перше привитаня од наших "братів". По привитаню загнали нас до другої салі, дали кождому якисий застрік, никто не знова який і чого. Потім загнали до певниці. В ті певниці було юж повно люди, там було так горячо, же люде мліли, стоялизме на якисих підкладах, а під нима була смердяча чорна вода. Як отворили двері, хотіли більше допхати то нарід так ся пхал до повітря, же не дали ради більше допхати ани двері заперти.

О год. 11-ти перед полудньом прислали два військови авта і 7 вояків. Казали сідати на підлогу авта єден другому медже ноги і повезли нас до Явожна. Решту наших родин повезли дальше в незнану никому сторону.

З Освенцім яхализме коротко, може 20 км, скрутилизме з дороги і показало ся якисе огородзіння, на циментовых стопках дріт колчастий, но показала ся зілізна брама з великим написом.

CENTRALNY OBÓZ PRACY JAWOŻNO

На тот видок зас горячо зробыло ся на плечах. Переїхали браму, кажут сходити, устанавливают по двох і машеруєме на коменду. Зараз пред будинком кождого списали і забрали кождому вшитко хто що мав при собі: знімки, папері, перстені, годинки, запальнички, патички, папіроси, хрестики, марійки, хусточки до

носа. Вшитко заберали до депозиту з котрого николи ніхтонич не достав. Ту друге привитаня кус інакше, єден витігав кошелю на голову і гаратали по плечах, ту юш мали не таки хоц яки гуми, то були якиси каблі што мали дроти в середині та лем раз вдарил і од разу протинав глубоко. По тім привитаню нагнали до лазні і до бараку № 15.

Початково істи ся не хотіво, потім бы зіл та не дали. Ідло було розмаїте; листя з червених бураків, вода кус заколомучена муком, листя з пастевних бураків, кус бандурок і тіж муком заколомучених. Листя і води кождий достал 1 літру на обід але бандурку то мало хто достал. Хліба дали 1/2, то єст 25 дгр на 24 години. Не знам з чого тот хліб був, бо не дало ся познати, іло ся як землю. На вечерю 1/2 літра такої юшки, скоро кождий випил і дале був голодний, часом дали рибу-селедця, більшіст зіла з кістюм, бо не було часу обрати, таке було прагніня голоду. Потім морили, бо не пустили до води. Нарід падав як мухи.

Протоколи стігали часто, ходило головні о то, жеби мордувати барже і часто. Все ся звідували ци банда ходива і ци ми ім давали істи. Все тут само, потім треба було виставити руки і так гаратали по долонях якисом гумом, што на кінці мала гуз, так же по другій стороні руки одразу виходили гузи, а дугий з боку бил ніжком од стола і повідал єден до другого: Ale zawięty s.....s..... nie chce się przyznać, że zamordował moją siostre, moją matkę, моего brata i тд.

Перши три місяці били в кождий ден, потім юж кус менше, зачинали покус до роботи заберати. Найперше цеглу чистити, гору переносити на ношах в друге місце а потім назад. До роботи треба було ити де приділили, але ту тіж били в кожді хвили. За помали ишол – били, за скоро ишол тіж били, за бесіду з другима били. На бараках до битя уживали переважно дошки што ми на них спали. Одношіння було барз нелюдське, брутальне. Од початку до кінця николинич доброго не чув лем брутальство найгіршої назви.

Спаня було на голих дошках, од 10 –той вечером до 6 –той рано єдна рука під головом, а другом ся прикрив. Часто робили алярми, а найбільше з суботи на неділю. Цілу ніч робили што хотіли; карни чвічиня, жабки, кучки, човганя, розмаїти

скаканя. Хто не зробив то масакрували дальше.

За перши три місяци ми не мали лем тоги лахи в которых нас взяли, не було жадной зміни, сами зме прали в такім жолобку, розобрав ся тай намочив і викрутів тай взял на себе, но бо яке то праня без мідла. По трьох місяцюх дали нам убраня обозове і брали до пральні. Кус тутого помогло, бо спалили уши і дали назад, достали зме і сінники на постелі, лем огріваня николи не пришло.

Вільного часу николи не дали, жеби ся не сходити і не споминати за родину. Ніхто не мав права нигде писати, ани не було на то часу, ани чим і на чим, ніхтонич не знал за родину. Часто заганяли нас далеко за бараки і там ми робили таک зване “одушивлення”. Каждий розберав ся, згартав зо своїх лахів і втікав назад. Помагало то але не на довго, бо тоги уши нас мали, а не ми іх, они знали як і коли вернути, за пару годин дале нас жерли.

На чвічиня войскови заберали лем хлопів до 30 років і то лем все до полудня, там не били але так гнали, же кождий вертав ледво живий. Чвічиня карне робили коли хотіли і кілько хотіли, в тім не було границ і розмаїтима способами. Привязали до стілця, напхали папір'я медже палці на ногах і підпалили, звало ся то ровером. Видерали ніхті, палили електриком - переважні підлучали до природзиня, язика , ніхті.

Шкурат Миколай з Бортного був найбільший і найкращий хлоп, мав єдну ваду, коли був молодий впал з черешні і штоси сой ушкодил, так же як ся зденерувал то не міг виразні слова виповісти. Його ся бояли, привязували го до дерева і так били кілько хотіли, на мою думку він був найбільше мордуваний, бо нас било по двох – третій тримал, а його переважно штирьох і часто го вязали. Мордували нас за пів рока, никомунич не удоводнили, ніхто не був мордерцом, бандерівцом, не був зіманий зо збройом в руках як то написали в “Акції Wisła”.

Забрали наши господарки, доми, наш доробок з діда прадіда, а нас голodom мучили.

Понад 50 років наш нарід просить о вирівнання нам кривди, о рівні права. Ріжни протести скарги, зажаління, проосьби никто не бере під увагу.

Кривду, которую нам зробили ніяк забыти не можна. Ото лем єдно село котре можна порівнати до других.

МУЧЕНИКИ В ЯВОЖНІ З БОРТНОГО

1. Решетар Митро господар
2. Воробель Павло господар
3. Воробель Миколай с. Павла, вояк Червеної Армії кавалер
-
4. Пашко Іван господар
5. Гбур Михал господар, 47 років, гмер з голоду
6. Копча Іван кавалер
7. Феленчак Іван кавалер
8. Феленчак Феце́кьо господар
9. Грацонь Михав господар
10. Підберезняк Кузма господар
11. Туз Прокіп господар
12. Шкурат Семан кавалер
13. Дутканич Митро господар
14. Мадзік Іван господар
15. Ціркіт Василь господар
16. Ціркіт Іван с. Василя – кавалер
17. Федак Володимир господар
18. Горбаль Тимко господар
19. Мадзік Матвій вояк Червеної Армії – кавалер
20. Булат Іван священик
21. Старанка Іван кавалер
22. Гончак Андрий господар
23. Гбур Анна вдова
24. Горбаль Стефан господар
25. Шкурат Миколай кавалер
26. Кузяк Прокіп господар

Записав Ваньо Мадзік.

До 60 – РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОГДАНА КОВАЛЯ

СЕРЕД МИТЦІВ Калуша вагоме місце посідають вихідці з Лемківщини, до яких зокрема, належить різьбар Богдан Коваль.

Богдан Іванович Коваль народився в Бескидах на берегах мальовничої річки Ослави 12 жовтня 1942 року в с. Щавне Саніцького повіту.

Після виселення на Україну навчався в цеху в художньої обробці каменю у райпромкомбінаті м. Журавно на Львівщині.

Кераміci і малярству навчився приватно. У 70 – их роках почав займатися створенням скульптурних виробів малих форм. Потім Його зацікавила жанрова скульптура,

портрет, кераміка та різьба по дереву. Постійно виставляє свої твори на виставках, в тому числі на ватряних фестивалях лемківської культури в Гутиську, Монастириськах, Ждині. Роботи Богдана Ковalia знаходяться в богатьох приватних колекціях як в Україні, так і за кордоном, а також в музеях (м. Монастириська та інших).

Монументальні скульптури прикрашають санаторій "Молдавя" в Трускавці, в польських містах Гданськ, Кентшині, в селі Ольховец і в музею Л. К. в Зиндронові.

Його твори присвячені переважно історичним подіям минулого і сучасного ("За Україну, за її волю", "Чорнобиль"), історії Лемківщини ("Лемківщина, земле рідна", "Туга за рідним краєм") та інші.

Зараз Богдан Коваль плідно трудиться як в дереві так і в камені, зокрема готовить монументальну композицію депортациі лемків з Польщі, яка прикрасить місто Калуш, в якому розпочались роботи з його регенерації та реставрації.

Коваль Богдан різьбят
Никифора. Фот. М. Янко

Богдан Коваль сповнений творчих сил і натхнення з примноження і збогачення самобутньої духовної та культурної спадщини, традицій і звичаїв Лемківщини. Тож побажаємо Йому здоров'я та МНОГАЯ ЛІТА.

Ф. Лабик.

Красно дякуєме Федору Лабику за опис життя артисты різбаря Богдана Ковала родом з Лемківщини, с. Щавне, пов. Сянік, а жыючого в м. Калуш.

Дякуєме Голові ФДЛ Я. Шваглі за переказання згаданого допису до редакцій “Загорода”. До опису о ювілярю Б. Ковалю прагнеме додати дашто всеце і нове од нас, о чим земляк Ф. Лабик міг не знати.

В 2001 р. ювіляр Богдан різбил в дереві оправи на пророків до іконостасу в церкви Св. Николая в Зиндронові. Разом з артистом малярем Дмитром Солинко малювали пророків. Потім різбил велики фігури лемка і лемкіню з дітятком в с. Вильховець в домі І. Буряка. А того року Рада Товариства Музейного в Зиндронові попросила Б. Ковала взяти участь в різбярськім пленері в жовтні. І як раз Богдан святкувал свій Ювілей в музею – скансені на рідній Лемковині, в с. Зиндронова.

Та в тім часі Арист Ювіляр в днях пленеру різбы в каменю погрудя Никифора Епифана Дровняка, а в дереві плако-різбу лемківської пари в народнім одязі. То дивне злучиня ювілею Богдана з пленером на рідні Його Лемковині.

Погода різбярських днів була незичлива, дощова, холодна. Але Б. Коваль непіддався підлі погоді, лем творил до музею Никифора на своє сято – Ювілей 60. То історична подія, бо аж од того часу можна в музею ліпше видіти славного лемківського маляря Епифанадровняка. А додайме, же пленер організовано завдяки помочи Фундації Карпатської в Сяноци.

13 жовтня Богдан був на “Творчі Лемківські Осени” в Горлицях, лем тим разом як гість, а маме надію, же в наступних святах виступит яко творчий діяч, чого з цілого серця му жычиме. До жычинь Ф. Лабика долучаме наше старе церковне і народне - сотвори Господи Ювілярю Богдану Ковалю МНОГАЯ ЛІТА.

*Рада Товариства Музейного в Зиндронові
i Редакция “Загороди”.*

ЮВІЛЕЙ ІВАНА КРАСОВСЬКОГО

Фундація дослідження Лемківщини у Львові урочисто вішанувала 75 – літній Ювілей Івана Красовського у Музею Архітектури та побуту в Шевченківськім Гаю 27 жовтня 2002 р.

В лемківській церкві святих Ольги і Володимира Службу Божу правили отці Анатолій, а з Польщі Мирон, які щиро вітмітили Ювіляра та подякували за Його активну працю на релігійному та культурному полі Лемківщини. Понад двохсот друзів і симпатиків Івана Красовського пришли у виставочний зал музею на урочисту академію присвячену Ювілярю.

Голова ФДЛ, Ярослав Швягла, привітав Ювіляра і присутніх, розповів про Його життєвий і творчий шлях на історичному, культурному та видавничому полі во славу Лемківщини. Вручив від ФДЛ грамоту, цінний подарок і букет квітів.

Тепло привітав Ювіляра голова міста Львова Любомир Буняк, він подякував Йому за вагомий внесок у науку та культуру України.

Поет Роман Лубківський щиро вітали Ювіляра, згадав як в молоді роки спільно працювали з Дмитром Павличком пропагуючи заборонену літературу.

Задушевно говорив про Ювіляра бувший директор музею народної архітектури Борис Рибак, який з Красовським брали участь в будівництві лемківської церкви та інших обєктів народної архітектури.

Щиро вітали Ювіляра, дарували грамоти, цінні подарунки, квіти та тепло говорили про Його життєвий шлях, творчу наукову і культурну діяльність присвячену Лемківщині.

Голова Всеукраїнського товариства Лемківщина

Олександр Венгринович, Ігор Дуда, від Львівського товариства “Лемківщина” Володимир Ропецький, народна артистка України Марія Байко та педагог Іван Щерба, бандурист Михайло Баран, художник Борис Дроботяк, різьбар Степан Кицак, професор Степан Стельмащук, генеральний директор фірми “Світоч” Андрій Тавпаш та богато інших.

Привітання надіслали з Словаччини Академік Микола Мушинка та директор Музею Українсько-руської культури Сополига, з Польщі директор Музею-скансену Лемківської культури Федор Гоч, о. Мирон, Голова обласної організації “Лемківщина” в Івано-Франківську Степан Криницький, Академік Ярослав Ісаєвич. Від товариства “Лемківщина” в Калуші, Монастириськах та діячів культури, друзів – привітання зачитав Ярослав Швягла.

У підсумковому виступі Петро Когут розповів про спільну працю з Ювіляром в організації Товариства “Лемківщина”, ФДЛ, будові церкви та інших культурних заходах.

Чудовими піснями прикрасила урочистість хорова капела “Лемковина” та ансамбль “Орфей” Наталки Криничанки.

В заключному слові Іван Красовський подякував за поздоровлення, подарунки, квіти всім учасникам урочистості та обіцяв і надальше працювати щоби оправдати довіря друзів.

Для присутніх доня Ювіляра Оксана приготовила традиційну лемківську гостину.

Ювілей Івана Красовського підкреслив високий авторитет Ювіляра та згуртованість лемків.

Петро Когут.

ШАНОВНА РЕДАКЦІЙО

Михайлло Федоши

Музейний квартальник “Загороду” читам з зацікавлін’ю кождий номер. Для мене барз цікавий, бо дуже пише о музею – скансені нашої культури в моїм ріднім селі і там такоже єст друкувана “Загорода”. Редакція нераз просить Читачив, жебы писали спомини з житя лемків, о наших історичных змінах по 2-ї войні, о тім як нас виселяли на схід з рідних сел в 1945 р., а пак в акції “Віла” в 1947 р.

Я юж старушок, 80 років минуло того року тай подумав єм дашто написати о своєму житю. Народивємся 18. 12. 1922 р. в с. Зиндранова на Дуклянщині, де до войны закінчивем 4 кляси давній сельської школи в ріднім селі через 7 років. Молодым хлопцьом бывем пастухом на господарци родичів, котри післили ня вчитися кравецького ремесла в Яслисках в нашого лемка Шипака. Война в 1939 р. затримала дальнє навчаня. В 1940 р. бывем забраный на роботы до Німеччини. Німецкы окупацийны власти взяли на роботы з мого села близко 200 молодых мужчин і жінок.

Мене приділили до фабрики ”Штаер”, а так же Титка Дмитра, Сивака Илька, братя – Андрей і Михав Шийкы як і з сусіднього села Барвінок кілька молодых хлопців.

По закінченю войны вертав єм домів при кінци мая 1945 р. хоц зме жили в горах дос бідно то тягло до рідного краю. І лем в літні місяці можна было радуватися рідними людми, селом, хоц і в чужі хыжы, бо наша родинна згоріла в часі фронту в 1944 р.

Тай 6 вересня 1945 р. о год. 10-ти войскю польське заняло село і командуваня дало наказ лишати хыжы, класти сві маєток на фурманкы і за 3 годины виганяли в незнану дорогу, а везли нас на колейову стацию до Вороблика. Боже, який то был плач жінок, діти, старушків же і тепер мі старому пхаються сизы до оч. Там нас тримали два тижні без ідла і під голим небом. А ночы юж были

холодны. Вкінці підставили товарни вагони і по загнаню нас до них везли на схід аж до містечка Борщова на Україні, де кожий глядав собі місця життя. Там ми переживали ищи гіршу повоєнну біду як дома в Зиндранові, бо небыло що істи, а держава недбала о нас. Три роки гнобила посуха, яка нищила урожаї тай переживали зім'ї голод.

Мене доля попхала іхати глядати хліба і життя по давнім СРСР на схід до міст – Омськ, Томськ, Куйбишев. Ту нашовем роботу і по 12 роках пощастилося мі вертати до Польщі серед репатріантів в 1957 р. юж родинно з жінков Антонінов і синком Михайлом. Польськи власти дали нам місце життя в с. Маломиці коло Любіна. Родина збівшилася нам ищи о 3 синів. Господарка наша небыла велика і землі недуже, але дохід на життя давало огоронництво. Лем все думки были о рідних горах, все тягло ня до родинного села. Моливємся о то, жебым міг там вернуті і жебы там ня похоронили де лежат мої Тато. Бо Мама померли в Борщові і 3 брати. Тай Боженько дав мі силу і ласку жем в ріднім селі побудував домик і же ту буде мі вічний спочинок.

Юж не годен єм ширше вшытко описати що зме пережили – моя родина, селяне і вшытки наши люди вигнаны з Лемковини. То лем коротко єм написав що можу і памятам. Минуло мі юж 80 років. Штоби ищи написати? Та лем просити Господа, жебы простив тым грішникам що нас так поневіряли як з рідних гір виганяли.

Михайло Федош.

Од редакції:

Ювіляр Федоша Михайла редакція зна особисто, бо близко нас будувал свій домик пару останніх років. До музею дарував понад 10 експонатів. Подяка Йому, же написал до нас кус о своєму життю, лем то що зме чули з Його оповідання, то Михайло свій опис дуже скоротив.

В літні час Михайло приходить одпочивати до нового дому в ріднім селі. З причин родинних поїхал на зиму до Родини в Любінію. Юж за ним 80 прожитих роців але ищи єст в таких силах, же без роботи жити негоден. То жычиме му здоровля, сил і лем добра в дальшім життю на МНОГАЯ И БЛАГАЯ ЛІТА.

ТВОРЧІСТ САМОБУТНОГО МАЛЯРА - ЛЕМКА

До 70-ти річного Ювілею Дмитра Івановича Солинки в Музею етнографії та художнього промислу ІНААН у Львові організована персональна виставка "Моя Лемківщина". На виставці представлено 69 творів живопису, лемківських церков, пейзажу Лемківщини.

Вже понад дві тисячі картин намалював і дальше малює, які демонструвались на республіканських, обласних та 26 регіональних персональних виставках у Львові присвячених дню преси, місту Львову, 750 літ міста Городка, в музеях народної Архітектури у Львові, Крайзnavчому музею Тернополі, на "Ватрах" в Борщеві, Гутиках, в Польщі – в Ждині і Михалові, на святах "Русаля Яна" в Зиндранові та інших.

Богато картин Ювіляра в Музеї Лемківської Культури в Зиндранові, ікон в церквах в Горлицях і Лемківській у Львові.

На ювілею 70 років артисти маляра Дмитра Солинки в Музею во Львові

Чимало картин Ювиляра знаходиться в музеях різних країн світу та прикрашають квартири богатьох людей

Народився Дмитро Іванович Солинко на Лемківщині в селі Жидівське 1932 р. Йому пришлось пережити війну, а потім виселення на Україну в Сталінську область. Але там жити було неможливо і родиче переїхали на Тернопільщину. В Бережанах закінчив середню школу, во Львові Лісотехнічний Інститут і Артистични студія. До виходу на пенсію в 1994 році робить на ріжних високих посадах. Однак Його хобі – малярство, з дітинства рисував рисіком, потім олівцем а згодом пензлем з яким нерозставався весь вільний час.

Про Його творчість говорили газети і журнали як: “Вільна Україна”, “Дзвони Підгір’я”, “Франкова Криниця”, “Калужське Віче”, “Загорода” та інши. Нагороджений “Дипломами”, “Почесними Грамотами.”

На ювілейній виставці тепло витали Ювиляра, вручали грамоти, квіти, сувеніри, говорили про неабиякий талант і творчість якою славит рідну Лемківщину - поет Роман Лубківский, Голова Всеукраїнського т-ва “Лемківщина” Олександр Венгринович, Володимир Ропецкий, Андрий Тавпаш, Іван Щерба, Іван Красовський, Константин Шніцер, Володимир Шуркало, Петро Гандяк, Іван Челак, Петро Когут та інши.

Прекрасно виступав ансамбль Наталки Криничанки “Орфей.”

Виставку приїхали оглянути з Польщі Федор і Марія Гоч.

Про талановитіст мальяра говорят і картки записів в книзі відгуків на різних мовах.

Петро Воля.

КЕРМЕШ

Вибрали йем ся до Регетова, бо гнеска ест кермеш в регетівські парафи, іх каплиця ест під покровом архангела Михала. Давно не был єм в тім селі, а повідають, же там ся барз дуже змінило про стаднину коні гуцульських, котра то загаздували поспулдзілчи забудуваня і добре собі радит. Приїзджають ту люде з міста, жеби поїздити на конях. Ми тепер идеме до Європи, а мі пришло на мисель, же Регетів давно юж был в Європі, бо словацка Регетівка могла давно тому лучити ся з Вижнім і Нижнім Регетовом яко єдно село.

В каплиці одслужено Архиєрейську Св. Літургію, которую провадил владика Адам і співслужили священники з околицьких парафій. Служба Божа закінчилася процесієм і одспіваньом Многая Літа.

По молитві кликали вшитких на обід, як ся потім оказалось то гостині і забаві не було кінця. А вшытко то діяло ся в стильові корчмі переробленої з колишньої спулдзелчої стайні, тепер то припоминає радше стильову рестаурацію з Krakova де подають хліб зо смальцом.

Як зме сой поіли то на сцені вказали ся нам діточки гарді убрани в народных строях, котры повідали ріжны вершы. Діти виступали під опіком двох учительок, пані Данути Дзюбині і Вікторії Черненко. Своїм съпівом розвеселял нас молодіжний хор “Ірмос”, который то заспівал парунадцет пісень, переважні лемківських.

Милым заскочином был виступ гостей з Хмельової, Марянни Железной і Томаша Железного, а пізним пополуднем приїхал колектив “Серенча”. Съпівали і гралі долго а люде оплесків не жалували. Кермешники добре ся бавили і покусьцьок съпівали помеджи виступами колективів. Виділизме тіж образи Телепа зо Ждині розвішены в двох місцях корчмы, відів єм же люде оглядали і мі ся тіж подабали, тай мушу сой коли даяки купити.

Тум ся довідал, же Регетів має дві церкви, бо на Вижнім Регетові виремонтували малу церковцю і огородили єй разом з цмунтером, котрый лежит обік церкви і таке огорожыня бы ся належало на вшитких пустых – незамешкальних лемківських села, де сут цмунтери ци місця по розваленых съвятинях. То былоби oddаня мініум християнської чести для наших давных посвяченіх місць.

Помали мушу ся зберати домів, бо з гудаків юж лем єден грає на акордеоні, хто хотіл ся натаньцувати то певні го ноги болят. Зближат ся північ, а заран пятниця.

Кермеш то наша традиця закоренена з давних часів, а традицю належит шанувати.

Били часы де не било можливе сполняти тот обовязок але найвижший час зачати робити таки кермеші, жебы зостал слід в нашім серцю, а люде споминали; - там то был кермеш. В гнешні добі де люде идут в перед, а сьвіт іх провадит до самосепарациі, то былобы "мале" лікарство.

Чк. 21. 11. 2002 р.

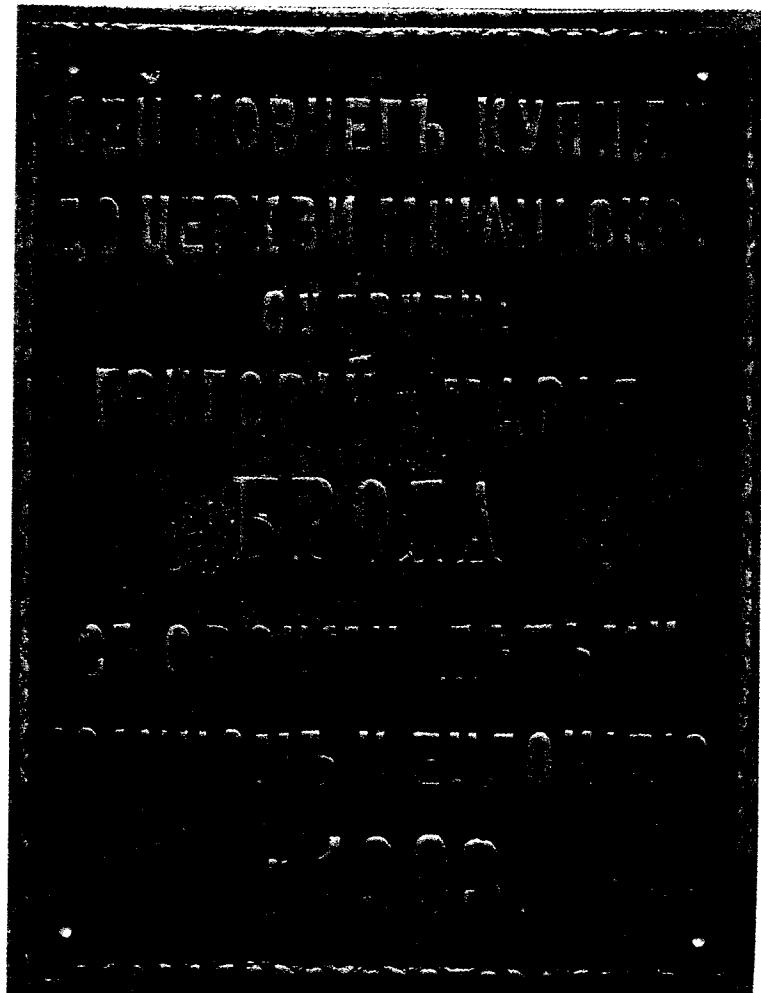
КУС О СПАЛЕНІ ЦЕРКВІ В СЕЛІ МШАНА НА ДУКЛЯНЩИНІ

В селі Мшана , дос великім 220 родин, до кінця другої війни було дві церкви. Перша стара з 18 віку греко – католицка, дерев'яна о барз цікаві архітектурі, знищена юж по війні. Як повідають "новы" Мшанчане по виселеню давніх лемків на схід хотися церкву спалив. Може і знают хто, але никто не хоче никого оскаржати. Тоді по фронту никто не глядав винного за таки переступства.

Друга церков новша, та ж дерев'яна православна поставлена в 1928 р. пережыла фронт, воєнну бурю о Дуклянський перевал в 1944 році. Повоєнны урядовці продали їй подібно як в Тильові, Терстяні, Липівці. Православни храми скоро розберали.

Неє юж обох мшанських церкви і неє всі Мшани лемків, ани греко-католиків, ани православных. Сут нови жителі, осадники переважні з Гути Полянської з історичних конфедератів. І єсть новий мурований костел римо-католицький.

Але вернийме до темы церкви спаленої по війні. Остатні роки, або часы ест дуже глядачів воєнных памяток з I і II – гой війни, а часто глядають памяток по лемківських хуњысках і по церквах. Мають спеціальни апарати до викривання металів, як воєнна саперска техніка. Таких двох молодых "шперачів" зашло і на місце спаленої церкви во Мшані. Нашли они барз дуже стопленого металю зо свічників церковных і серед них табличку, якой знимку поміщаме, бо то незвичайний історичний документ.

Рештки найдених памяток і туту табличку "глядаче" переказали до музею в Зиндранові. Мудро узнали, же ту місце их показати зацікавленим туристам і бывшим жителям с. Мшана.

Для молодых глядачів велика подяка за найдены і переказаны до музею церковны памятки. Абы бівше такой зичливости.

Рада Музейного Товариства

“КЫЧЕРА” В КРАІНІ АЗТЕКІВ

Інтервю з Ю. Старинським – керівником ансамблю “Кычера”.

Як то ся стало, же “Кычера” мала щестя виїхати до Мексику?

Ансамбль “Кычера” належить до елітарного грона С.I.O.F.F. агенди: UNESCO пропагуючої народну культуру. “Кычера” зостала вибрана на виїзд на фестиваль до Мексику през польську секцію С.I.O.F.F. Завдяки твоїй принадлежності перед нами отворені двері на престижовий фестивалі в світі. Мусиме мати лем гроши на подорож, а на місци вшытки кошти поносять організаторе.

Мексик то барс далекий край. Як виглядала ваша подорож?

Так як все зобрали зме ся в приміщенію нашого ансамблю в Легници, жебы забрати строї і вшытки потрибны ричы. Одталь поїхали зме автобусом до Берліна, а даліше літаком до Іспанії, а докладні до Мадриту. Там малимі нагоду видіти місто, одпочнути і дале в дорогу до Мексико Сіти. Подорож була добра, бо летіли зме величким літаком, але дост довга, бо аж 11 годин.

А хто очекував вас на летовиску?

На місци чекали на нас наше стары знайомы, а докладні члены ансамблю “Tonalli Ambar” зо столичного Мексику, котры в

„Кычера” - Fiestas „Santa Lucia”, Monterrey, Mexici. Фот. Ю. Старинский

2000 р. і в тым році були в Легници но і на “Ватри” в Михалові. Напевно декотры іх памятают.

Члены нашого ансамблю мешкали в іх родинах, так же мали нагоду видіти іх дому, штоденне жыця і одчути іх надзвычайну жычливіст і гостинніст.

През два дни возили нас люксусовым автобусом і звиджали зме 14 мільонове місто, а головно музей, паркы, будівлі і вшытко што узнали, же буде для нас інтересуюче. Завезли нас ціж до Sanktuarium Gwadelupa.

А где “Кычера” поїхала потім?

По тых двох днях поїхали зме до 3 мільонового міста Monterrey столиці провінції Nuevo Leon на фестіваль Santa Lucia где пребывали зме 10 днів. Закватерували нас в готелю з п'ятьома звіздками, в которым было вшытко што лем чловек запрагне. Там привитал нас мексиканін чистом польском мовом. Вшытки были заскочены, але потім вяснило ся, же тот пан закінчыл студя на Університеті Ягеллонским. А коли зачали зме оповідати, хто мы і одкаль походиме то нам перервал і повіл же інтересувал ся Лемкіми і о нас вшытко знае. Але не лем тот єден чловек знал. Про Лемків і их ситуацию были докладны інформаціі в фольдерах фестівальowych. Перед кождым виступом “Кычеры” на телебінах подавали інформаціі о нас. През цілий час фестівалю газеты такы як: El Diario, “Palabria i Vanguardia” широко розписували ся о фестівалі та і про виступ нашей “Кычери”, заміщаючи кольоровы знимки.

Наш побыт в Monterrey зачал ся од величкого гостинного приняття в Губернатора провінції і Президента міста.

Але вернімє до самого фестівалю?

Як юж єм повіл I фестівал під назвом Santa Lucia одбывал ся в Monterrey. Зачал ся величким і барз довгым короводом в которым взяло участ понад 30 ансамблів з ріжних сторін світа. Тисячи мешканців міста вишли на улиці і горячо по мексиканськы витали вшытки ансамблі.

В жовтни Мексик святкує річницю побіди своєї революції, улиці блищат тисячами світл і ріжнобарвных декораций. На державне свято власти не жалуют піняжків, а головно на імпрезы з тым звязаны.

Концерты наше мали ріжну публику. Были концерты пленеровы в величкых містах півничного Мексику для тисячів глядачів, але і в малых селах затраченых на пустині.

А що найбаже вас заскочило?

Єдного дня завезли нас на пустиню на виступ в становий вязниці где довголітні кары одбывают мордерці і справці найтяжших преступств. З початку не знали зме як нас приймут, але коли ансамбль вишел на сцену то вязні барз горячо нас приняли, особливо нашу дівчата. Хтovdy були зме юж певны, же наш концерт буде удачний. I так все перед виступом була інформація про ансамбль і лемків.

Завдяки тому виступови на которым були міністрове, губернаторове і організаторе фестивалю, "Кычера" осягнула велику популярність. Могли зме ся ішы раз преконати чим єст мексиканська гостинніст.

А як виглядал II фестивал?

Другий фестиваль то Світовий Фестіваль Штук, був частином складовом найважкого в обох Америках фестивалю "SERVANTINO".

Головний концерт одбыл ся в столиці провінції Coahuila місті Saltillo на которым були присутни найвижши власти провінції і міста.

Як все так і перед тым концертом ансамблі перешли улицями міста, где вишли іх тисячи мешканців. Тот фестиваль в которым взяло участь приблизно 50 ансамблів мал кус інший характер, бо були то ансамблі пропагуючи театр, музику, танець, літературу і ішы галузі культури.

Ансамблі розіхали ся концертувати по Мексику, а "Кычера" по півничних пустинних теренах где найбільше видно піску і кактусів. Переїхали зме кілька тисячів кільометрів даючи 16 концертів. Дали зме ціж концерт в місті Piedras Negres над риоком Rio Bravo, котра граничить з США.

А по тым турне поворот до столиці Мексику, звиджаня міста Азтеків, а головно пірамід, святынь і інших будівлі. Заопікуві ся нами родовитий Азtek. Інтересувал ся культуром і льосом Лемків, бо як сам повіл они ціж сут меншыном народом.

Вшyтко што добре скоро ся кінчыт. I нам треба було ся вертати. I зас літаком до Мадриту, там одпочинок і юж домів.

Яку корист дав том виїзд "Кычери?"

Величезну, під кождым взглядом. Перший раз лемківський ансамбл концертувал на мексиканській землі, даючи довід, же

нашими піснями можеме здобывать серця вельких народів, же можеме быти горды свого походжиня.

Не сподівали зме ся, же так горячо привитат нас публика. Так горячо, мило і з таком радістю ішы никто нас не витал. Дівчата і хлопці з "Кычери" чули ся як артисты музики "поп". Коли сходили зо сцени то молоды мексикане хотіли ся до них зближити і дотхнути дакотрого члена ансамблю. Оказалось ся, же мексикане пропадают за таком музиком як наша.

Барз хотіли навязати контакти з "кычерянами" попрез спільні фотографі, обдарування наших дрібними подарунками. Декотри товаришили нам в концертах, заберали наших на танці, запрашали до своїх домів.

Наш уділ в фестивалях был рівночасно промоційом Легниці і Польщі..

Бесідувал В. Дзядик.

ВЕЛИКА ЩИРА ПОДЯКА

Дорога Редакцій "Загороды", просиме помістити наш лист, подяку по одвидинах Лемковини. Як чуєме то дуже наших лемків, коли іхают до рідних сел не миняют музею Л. К. в Зиндранові, бо там памятки нашої культури і спомини минулого життя в рідних горах. Нас запросили на "Творчу Лемківську Осін" до Горлиць на 12-13 жовтня. Тай іхаме і по дорозі од Перемишля мусиме зайти до музею в Зиндранові і до родини Гочів. Як раз в тім часі переходил в музею різбярський пленер.

З пятниці на суботу з 11-го на 12-го припало нам деси заночувати. Юж скоріше читалізме в "Загороді", же в Зиндранові близко музею сут нічліговы місця в давні школі. Отже зашлизме до того будинку і барз мило гостинно приняла нас керівничка – господиня нічліжного місця – Марія Росул. Єй мама з того села тяж лемкіння, а отець поляк родом з Яслиск. Обоє родиче юж померли.

Пані Марія нашла місце життя на Шлеску, але все штось сі тягло до рідного села. Была нагода купити будинок – давну школу, з якой зробила готелік на 20 осіб. Ту можна барз вигідно і культурно одпочати. В комнатах сут лазнички, тоалеты. Так приємно і мы одпочали в дорозі до Горлиць і наступну ніч по Творчі Л. Осени.

За щиру гостинність і пошану прагнеме Пані Марії красно подякувати, а іншым радиме заходити до Єй гостинного готелю. А лодайме, же то барз близко словацко – польской границі при переході на полуднє в Барвінку.

А дивне для нас, же Пані Марія барз добри бесідує по лемківски.

**Солинко Дмитро
Янко Марія**

КЕРМАШ КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВСКОЙ В ВАРШАВІ

В варшавськім парку імені “Rydza Śmigłego” на “Скарпі” в днях 18-20. 10 2002р было голосно, бо грали і сьпівали лемківски ансамблі, а іх ритмічни мелодії було чути далеко поза сеймови будовлі, яки недалеко одталь сут розміщені.

Як памятаме то юж другій раз в тім роцы был репрезентуваний лемківський доробок культурowy в Варшаві. Тота перша осінна імпреза перебігала під назвом „Kiermasz Kultury Łemkowskiej”. Організатором обох урочистості была фундація “Рутеніка”, якой головом ест др Михайло Сандович.

Урочисте отворіня кермашу одбыло ся в пятницю о вісемнадцеті годині розпалійном огня Федором Гочом. Оген тот буде огрівал наши серця через три дни як тіж тепло принимал місцеву публіку і спілні лучил своїм теплом вшитких прибившихих учасників, гости, яких тепло привитал в народнім одязі Ф. Гоч.

Місцева публіка радувала ся барз гардом лемківском музиком, котру принимали горячими оплесками.

В суботу около полудня одбыло ся семінарюм наукове в домі Музею Землі ПАН, де бесідувано о Лемках, о іх історії і культурі з викорыстаньом дуже робіт магістерских і докторських. Тоту часть свята провадила др Олена Дуць-Файфер.

На пляци, де ся одбывал кермеш, палилося огниско, на столах були выставлені книжки, газети, збірки поезії, альбуими і всяка всячина што писали Лемки або о Лемках писано. Были тіж вироби нашого ремесла головні з дерева, вишиванки. А од касет магнетофоновых і плит з нашими пісньями і музиком великий стіл ся угинал, який обслугувала молода Олена Дуць – студентка.

Выставлені тіж були образи олійни Штефана Телепа і графіка Кшиштофа Сушка в шаласі вибудованім спеціалні на

тоту ціль, а обік була невелика загорода – стаєнка де весело фіглювали кози. А як юж кто очи напас то міх ся посилити лемківским іджиніом, котре було роздаване і продаване на місци. По полуудни одслужено вечірню на котру прибило дос дуже люди, єдни з потреби духа, а іншы з цекавости. Вечірню одслужили священники котры походята з гір, були то отці; Марян Бендза, Василь Галчик, Михал Качор, Мирослав Левчак, а співал молодіжний хор котрый провадил Петро Трохановскі. По вечірни оператори звуку дос міцно підкрутили потенціометри так, жеби далеко летіли наши пісні по варшавськім бруку.

В холодне пополудне розгрівали публику ансамблі; “Древутня” з Любліна, “Серенча” з Горлиц, “Веселка” з Україны, “Окмел” з Пшемкова, а оплески были так горячі і завзяти, же вшытки ансамблі мусіли бісувати. З того виникат, же наши пісні трафили на одповідні грунт і сут потрібны того роуду імпрези. Таки думки виповідали не лем Лемкы з Варшави, котры ся зишли на тот кермаш але і підкresляли то Полякы з котрима ем бісідувал о потребі презентациі нашого доробку культурowego. Дуже люди хотіло бы ся ближе запознати з нашом традиційом, ремеслом чи творчостіом артистичном, а мы повиннізме ім того приближити.

Цілу імпрезу провадила удані і вела конференсёрку Мирослава Копистянска. В неділю по обіді закінчил ся кермаш. Хто з далека тому час в дорогу. Люде виповідали свої думки, же в пришлім році хтіли бы ся зас споткати ту в центрум краю з лемками, а творців лемківской культуры жеби было ищи більше, абы можно было познати докладнісше наш доробок.

Погода была дос холодна і дощова, зато чулося внескы штобы таке свято было скоршее, може вересень.

Черилак

ПОКИ ЩО ЄДИНА

Трудно, мабуть, знайти в Чорткові людину, яка б не знала, не чула про “Лемківську світлицю”. Для одних вона знайома ще з тих пір, коли вони жертвували кілька купонів із своєї і до того скудної пенсії на її створення, інші свою частку внесли працею, а дехто і добрым словом та порадою.

Для багатьох світлиця стала тим місцем, де можна зустріти знайому людину, бути учасником проведення свят, вечерів відпочинку, проведення сімейних урочистостей, а то й просто, місцем, де за склянкою кави можна почитати свіжі газети, журнали, близче ознайомитись з історею та культурою чудового краю, назва якому – Лемківщина.

Стагутом світлиці визначено її першомету – відтворення та збереження лемківської культури та історії. Ось чому у світлиці на чільному місці красується велика картина, яка символізує і відображає долю Лемківщини очима художника, доповнюючи її карта Лемківщини, біля якої оживають і крають душу спомини про все таке дороге і далеке...

Окремі стенди, плакати дають відвідувачеві інформацію про історію лемківського краю, про те як в грудні 1918 року була створена Західня – лемківська республіка, що проіснувала 16 місяців. Тут можна дізнатись про видатних людей вчених, політичних діячів, художників, письменників – людей із світовою славою, вихідців із Лемківщини, Холмщини, Надсяння та Підляшшя. Окремі станци відображають будні життя і роботи товариства “Лемківщина” і світлиці, поїздки на фестиваль лемківської культури “Ватра”.

Веселковим різнобарв'ям карпатських сувенірів, доречно запропонованих Вам Марією Якімівною, різномайттям стравами з лемківської національної кухні, якими готові почаствути Вас працівники кухні і буфету Тудай Таня та Гербут Ліля, оздоблення залу в стилі лемківської та гуцульської різьби по дереві, все це створює для вас атмосферу затишку, гармонії і спокою.

За ці три з лишнім роки роботи світлиці в нім побували гості не тільки з різних куточків нашого краю, але й з більшого і далекого зарубіжжя – Польщі, Німеччини, Швеції, Америки, Канади і з далекої Австралії. Своє враження і захоплення від відвідин гості виразили у книзі відгуків “Лемківської світлиці” – Український дух вітає у кожному кутку... тішиться родина Семенишиних – Оксана та Михайло. Щастя, здоров'я та веселих лемківських сніванок зичить краянам лемко з Австралії Іван Бічак, віднайшовши в цих стінах прихисток для серця. Гідне повінчування осередку культури і гостинності самобутньої етнографічної групи українців – лемків в час його відвідин склав наш попередній народний депутат України – писменник Іван Драч, заримувавши почуття душі у такий спосіб:

Хай же лемківська світлиця,
Лиш добром ясним іскриться,
Слава Лемкам у Чорткові –
Тут схиляюсь у любові.

І ще одне своєрідне освідчення в любові – широ вдячні працівникам кухні за теплоту, душевність, вищуканий смак – склали члени ветеранських організацій району, побувавши тут найсвітлішого Дня Перемоги – 9-ого травня.

Не так давно світлицю відвідала група туристів з Ізраїлем, що детально знайомилася з роботою і діяльністю світлиці, з історею і культурою Лемківщини.

Про роботу світлиці булі зроблені репортажі Черновіцької телестудії та Білоруського центрального телебачення.

З кожним роком “Лемківська світлиця” все більше і більше привертає увагу туристів і стає одним із цікавих куточків нашого міста. Вона вписалась не тільки в архітектурний ансамбль центра міста, але якось чутево, розчинилася сама своєю присутністю в кожному з нас, навіть не лемкові, стала невід’ємною частиною і нашого міста, і нашого життя.

І часто в розмові з туристами про історію лемків, про сьогодення, виникають незрозумілі їм питання – для чого було виселяти людей з рідних для них місць, в чому вони провинились перед державою?..

Правда, нам самим також трудно зrozуміти наш уряд, який за 55 років не зміг визначитись у цьому, не дав правову політичну оцінку виселенню людей української національності з Польщі.

Така світлиця – поки – що одна в західному регіоні України. Вона являється нашою гордістю, нашою надією і повинна нести в собі елементи лемківської культури, духовності і стати тим кутком, який буде нам, нашим дітям і внукам нагадувати і поможе не забути нашу покинуту далеку Лемківщину.

*Керівник “Лемківської світлиці”
П. Гербут.*

ЛЕМКІВЩИНА У СЕРЦІ МОЄМУ

Саме з такою назвою у видавництві “Київський дім” вийшла з друку в 2002 році книжка чотирох авторів – лемків про депортaciю та долю лемків на Україні.

Книжка починається вершем Василя Хомика “Молитва лемків”.

Микола Горбаль , що народився в селі Воловець на Лемківщині в 1940 році веде розмову про депортaciю лемків на Україну, а його батьків в село Летяче що біля Заліщик. По закінченю школи навчався в педучилищі а потім Івано – Франківському педінституті, після закінчення якого працював учителем музики та естетики у Технікумі в Борщеві.

Микола Горбаль не сприймав ідеології тоталітарного режиму. Писав і розповсюджував антикомуністичну літературу за що в 1970 році його арештували і засудили на 7 років ув'язнення.

По звільненні працював на будівництві газопроводу але недовго , бо в 1979 році в друге заарештовано, а в 1984 в третє “за антирадянську агітацію і пропаганду”.

Звільнений в 1988 році стає виконавчим секретарем “Української Гельсінської спілки. З 1990 по 1994 р. Депутат Київської міської ради, а з 1994 по 1998 Депутат Українського парламенту.

Він теж один із засновників та активних діячів товариства “Лемківщина” у Києві.

В розповіді про свою долю висвітлює умови життя переселених лемків на Україні, іх майбутнє, лемківські організації та їх культурні заходи.

Автор вершів “Привіт Лемківщино” Ковальчук Василь Петрович народився в селі Злоцке біля Нового Санча в 1937 р.

Депортовані батьки опинились на Дніпропетровщині в селі Мар'янське. Тут Василь закінчив школу а згодом і Київський держуніверситет ім. Т. Шевченка - факультет журналістики.

З 1960 року працював на заводі “Більшовик”, на комсомольській, партійні роботі, у видавництві, комітеті народного контролю, Міністерстві у справах захисту населення від наслідків Чернобильської катастрофи.

На пенсію вийшов в жовтні 1996 року з посади начальника відділу міжнародних відносин.

Після переселення тричі побував на Лемківщині в рідному селі. На лемківську тематику написав ряд віршів і статей, які опубліковані в лемківських виданнях Польщі, США, України.

В чотирнадцятих глибоко патріотичних віршах присвячених рідній Лемківщині висловлена безмежна любов до рідної землі, гордість за приналежність до героїчного народу Лемків, які не можна читати без хвилювання.

Статі “Лемки: трагедія в центрі Європи на полі великої перемоги” та про лемків М. Лихоти і професора В. Сергійчука підтверджують патріотизм автора.

В розділі “Дашто о лемках” Юлій Шелест, родом із села Одрехова, описав цікаву історію роду Циприків, коріння якого сягає середньовічча, котрі брали участь в історичних подіях багатьох століть.

То розповідь лем про один рід в одному селі Одрехова, а як що дослідити роди і других сіл Лемківщини то відкриємо причетність багатьох лемків до визначних історичних подій.

Четвертий розділ ”Не зміліє криниця добра” про спонсорську підтримку Лемківського відродження, автора Тавпаша Андрія Івановича президента, генерального директора А Т “Львівська кондиторська фірма Світоч”, заслуженого працівника промисловості України, розповідає про меценатів, які допомагають проведення культурних заходів, видавничої діяльності та підтримують молодих талановитих самородків.

Головна тема домагатись не лем об'єктивної правди і засудження переступничих дій тоталітарних режимів відносно депортованих лемків але і виправлення заподіяніх кривд з правом повернення на рідну землю.

Книжка “Лемківщина у серці моєму” дуже цінна історико літературна, яка старшому поколінню нагадує трагічну долю, а молодому дає силу духа, гордіст за приналежність до славного і непокоримого народу Лемків.

П. Ластівка

Чекаю того дня
І ту хвилину
Коли я бережно ступлю
На поріг мої Лемківщини,
Котрою досі марю і живу.
Там пробігали мами босі ноги,
Там тато коней напував,
Там бабця серпом жито жала,
Там дід у кузні гартував...
Нелегка випала їм доля:
У їх найкращі літа
Погнали із землі святої
Кривава нелюда рука...
Останню вишиту сорочку,
Що була скарбом у світах, -
На краєць хліба поміняли
Своїм голодним діточкам...
Велика ненька – Україна
Всіх приголубила сиріт:
Одних прийняла у могилу,
Других – розвіяла мов цвіт:
По всьому світу того цвіту –
І не її у тілі вина,
Що золотом дозріло жито,
А хліба сіячам – нема...
* * *

Проїшли літа – неначе птаха пролетіла.
У батька вкрилось зморшками чоло.
А в матері вже коси посивіли.
Та не зчеза в їх памяті село:

Рідненська хата, в котрій народились,
Церковця мила, де їх охрестили,
І земля квітуча, де сіяли – орали,
Дзвінкій потічок, де водичку брали.
Хоч вже села давно нема –
Бо вороги його спалили –
І досі в спогадах усе живе.
А називалося село – як в казці курочка – РЯБЕ.

Мовчать про біль стрункі смереки,
Мовчать про жаль стрімкі потоки,
Мовчать вершини гір Бескидів,
Та не мовчатимуть потомки.
Мовчав народ аж пів століття.
Терпів і вірив, що прийде
Крізь темінь зла і біль розпуки
Святая правда її оживе.
Настав той час – і правдоњка воскресла!
Та досі жалю жалять як вогонь...
Я хочу їх зібрати до своїх долонь:
Нехай вони не жалять серце Лемківщини
І жаль не додають моїй родині –
Рідні великий із Бескидів...
Лемківський стяг Відродження
Через усе життя готова я нести!

На "Ватру" зберемось родиною щороку
Згадаєм славні дні і дні сумного року.
Вінок ми матинці – землі сплятаем
Із власних рук і єдності, з пісень:
Нехай почує Лемківщина
Що ще жива її дитина,
Що славна в неї вся родина
І любить рідний край.
Палай же, ватроњко, сіяй!

Марія Янко.
24. 12. 1994 р.

Nadzieje i zagrożenia

Miniony rok był szczególnym w dziejach Muzeum. Nastąpiły bowiem istotne zmiany organizacyjne, rzucające m.in. na sposób finansowania placówki. Jej właściciel – Teodor Gocz, przekazał obiekty skansenu Towarzystwu Na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej. Od tego momentu Towarzystwo, działające w oparciu o statut, mogło podjąć starania o pozyskanie środków z różnych źródeł dotychczas niedostępnych ze względu na nieuregulowany stan prawny muzeum.

Prócz dorocznej dotacji z Ministerstwa Kultury, przeznaczonej na organizację święta „Od Rusal do Jana” i na wydawanie „Zahorody” uzyskano, po pozytywnym rozpatrzeniu wniosku Towarzystwa, środki z Fundacji Karpackiej, skierowane na dofinansowanie przedsięwzięć chroniących i propagujących wielonarodowościową kulturę pogranicza.

Jak otrzymane pieniądze wykorzystano? W zakresie promocji i popularyzacji placówki zrealizowano szereg inicjatyw wydawniczych. Wydano książkę „Wojna o pomnik” opisującą dramatyczne wydarzenia sprzed lat, zakończone wysadzeniem w powietrze zbudowanego w skansenie pomnika ku czci żołnierzy poległych w Bitwie Dukelskiej. Ukazał się również pierwszy, kolorowy przewodnik po muzeum, wznowienie folderów oraz cztery, kolejne numery „Zahorody”.

Wykonano wiele prac remontowych, konserwatorskich i porządkowych. M. in. zakupiono kiczki na pokrycie dachu na chyzy, załączono preparatami ochronnymi budynki z zewnątrz, przeprowadzono zmiany w obrębie ekspozycji. Zakupiono też nowe eksponaty (kierat, figura przydrożna, krzyże cerkiewne i inne, drobne przedmioty). Efektem pleneru rzeźbiarskiego jest popiersie Nikifora, wykonane w piaskowcu i umieszczone w tzw. Galerii zaślubionych działaczy łemkowskich.

Odrębną kwestią było święto „Od Rusal do Jana”, zorganizowane z dużym rozmachem. Zmieniono nieco jego formułę. Część oficjalna miała miejsce w muzeum, zaś artystyczna przy domu strażaka w Zyndranowej. Tam też ustawiono estradę, na której koncertowały zespoły z Polski, Ukrainy i Słowacji. W pobliżu estrady rozłożyli swoje kramy twórcy pamiątek, dzieł sztuki ludowej. Można było nabyć ciekawe wydawnictwa, była też obecna mała gastronomia.

Музей - Скансен в Зиндранові - зимовий час. Фот. Ф. Гоч

Przeniesienie części artystycznej w obszerne, dogodne miejsce zwiększyło liczbę uczestników imprezy i oddaliło zagrożenie zaproszenia ognia od muzeum. Dużą pomoc w organizacji święta udzielili członkowie OSP, bez których sprawne jego przeprowadzenie byłoby niemożliwe. Wychodząc ze skansenu święto stało się imprezą całej wsi a nawet gminy i jak się zdaje coraz mocniej wrasta ono w tradycje kulturalne Zyndranowej - Dukielszczyzny i Łemkowszczyzny.

Warto podkreślić, że zyndranowskie muzeum, jako jedyna placówka w regionie, a też w Polsce, wyróżnione zostało w ogólnopolskim konkursie na wydarzenie muzealne 2001 r. To dowód uznania dla pełnej poświęcenia pracy społecznych działaczy łemkowskich i osobiście dla Teodora Gocza.

Przed nami rok 2003 i nowe wyzwania. W planach organizacja kolejnej edycji „Od Rusal do Jana”, przedsięwzięcia wydawnicze, remontowe (m.in. wymiana pokrycia dachu chyzy). Zakres prac jest uzależniony od uzyskanych środków i od aktywności działaczy Towarzystwa. Niestety, są to przeważnie ludzie starsi, brakuje ożywczego powiewu młodości. I ta kwestia spędza sen z powiek twórcy muzeum – Teodorowi Goczowi i gronu wieloletnich działaczy łemkowskich. Od tego, czy uda się przyciągnąć do pracy w Towarzystwie ludzi młodych, zależy przyszłość skansenu.

A. B.

Administracja Apostolska Łemkowszczyzny w latach 1945-1947

Taki tytuł nosi, wydana drukiem przez Towarzystwo Wydawnicze „Historia Jagiellonica”, praca Mariusza Ryńca, asystenta w Instytucie Historii PAN. Autor nie ogranicza się, bynajmniej do określonych w tytule ram czasowych lecz przedstawia, na szerszym tle społecznym, politycznym i narodowościowym, dzieje autonomicznej Administracji Apostolskiej Łemkowszczyzny, poczynając od jej utworzenia w 1934 roku, aż po likwidację w 1947 roku.

Tereny Łemkowszczyzny wchodziły w skład diecezji przemyskiej obrzędu wschodniego. W 1926 roku tzw. schizma tyławskiego zainicjowała masowe przejście Łemków na prawosławie. Było to reakcją na ukrainizację Kościoła greckokatolickiego, podejmowaną przez ordynariusza przemyskiego, biskupa J. Kocyłowskiego. Ocenia się, że obrząd greckokatolicki opuściło od 17 do 25 tysięcy Łemków. W 1933 roku delegacje wiernych łemkowskich udały się do prymasa Polski Augusta Hlonda i nunciusza apostolskiego w Polsce, protestując przeciwko polityce biskupa Kocyłowskiego i domagając się utworzenia odrębnego, niezależnego biskupstwa dla Łemkowszczyzny. Po uzgodnieniach między rządem RP i Stolicą Apostolską, w 1934 roku wydzielono z diecezji przemyskiej 9 dekanatów (bukowski, dukielski, dynowski, gorlicki, grybowski, krośnieński, muszyński, rymanowski, sanocki) tworząc Administrację Apostolską Łemkowszczyzny. Obejmowała ona 111 parafii i blisko 130 tys. wiernych. Administracja zarządała 204 cerkwiami, działalność duszpasterską prowadziło 130 duchownych. Administratorem apostolskim został ks. Wasyl Maściuch, a po jego śmierci w 1936 roku, funkcję tę objął ks. Jakow Medwecki. Początkowo siedzibą administratora był Rymanów Zdrój w 1938 roku została ona przeniesiona do Sanoka. Tym sposobem starano się doprowadzić do odcięcia Łemkowszczyzny od wpływów proukraińskiego biskupa przemyskiego J. Kocyłowskiego. Zamiar ten, przynajmniej w części, powiodł się – na terenach Łemkowszczyzny pozycję dominującą zajęła orientacja staroruska. Zahamowano odpływ Łemków do obrządku prawosławnego,

jednocześnie jednak władze państowe próbowały wykorzystać administrację apostolską w procesie polonizacji Łemków.

Podczas okupacji, Niemcy starali się osłabić śródowiska staroruskie i moskalofilskie na Łemkowszczyźnie, faworyzując Ukraińców i dyskryminując Łemków. W 1941 roku, po śmierci Medweckiego, nowym administratorem został Aleksander Małynowski, zdeklarowany Ukrainiec. Część duchownych administracji apostolskiej angażowała się w działalność polityczną, popierając OUV, następnie UPA. Małynowski usuwał księży o orientacji staroruskiej, zaś oficjalnym językiem ordynatu stał się ukraiński. Te działania odbyły się negatywnie na funkcjonowaniu AAŁ po wyzwoleniu. Wysiedlenia Łemków, najpierw do ZSSR, potem w ramach akcji „Wisła” na ziemie zachodnie i północne, rozbiły struktury administracji. We wrześniu 1945 roku ks. Małynowski opuścił kraj obawiając się aresztowania i zagrożenia ze strony polskiego podziemia za współpracę z Niemcami. W 1946 roku deportowano do ZSSR ordynariusza diecezji przemyskiej J. Kocytowskiego. Ten sam los spotkał biskupa pomocniczego H. Łakotę i dwóch członków kapituły przemyskiej. Wielu duchownych wysiedlano z Łemkowszczyzny, wielu aresztowano, 22 trafiło do obozu w Jaworznie. Wszystkim wtedy zarzucano współpracę z UPA, szerzenie ukraińskiego nacjonalizmu. Ponosili odpowiedzialność zbiorową za postępowanie niektórych księży greckokatolickich. Nastąpiła ostateczna likwidacja struktur Kościoła unickiego. W tej sytuacji wielu wiernych zamieniało obrządek, widząc ratunek przed wysiedleniem w przejściu na katolicyzm.

Zwierzchnicy kościoła katolickiego starali się wspierać uniów ale i wśród nich nie było w tym względzie jednomyślności, obiekty cerkiewne dewastowano, niszczono, tylko część z nich, po przejęciu przez katolików, zyskała szansę na ocalenie.

Oparta na dokumentach, rzetelnie zebranych materiałach ksiązka jest ważnym przyczynkiem do historii Łemkowszczyzny. Autorowi warto zasugerować, by powrócił do tematu, dopisując ciąg dalszy. Wiele się wszak zmieniło, a nowe uwarunkowania polityczne i społeczne wpływają w istotny sposób na procesy odbywające się w Kościele greckokatolickim na Łemkowszczyźnie.

A.B.

KORESPONDENCJA

14. 11. 2002 r.

Podziękowanie dla Anny Buriak – uczennicy XIV LO w Szczecinie
Przedłużając rozmowę z naszego ostatniego spotkania, pragnę jeszcze raz serdecznie podziękować za recenzję, która ukazała się w „Zahorodzie”. Jestem Ci za nią podwójnie wdzięczny, gdyż jest ona wspaniałą reklamą i dobra informacją dla ewentualnego nabywcy. Pragnę jednocześnie nadmienić, że napisana jest na poziomie osoby dorosłej – dojrzałej dająca świadectwo wytrawnego znawcy naszych łemkowskich zagadnień

Aniu, życzę Ci zawsze tak poważnego i dojrzałego podchodzenia do wszystkich interesujących Ciebie tematów.

Mam nadzieję, że taką drogą postępować będziesz dalej kontynuując z dobrymi wynikami obecną szkołę i dalej studia, czego Ci z całego serca życzę.

*Z mylimi pozdrowieniami
Aleksander Chudyk*

15. 11. 2002 r.

Droga redakcjo „Zahorody”

W numerze 3(34) 2002 ukazał się tylko fragment mojego listu, który nie wyczerpał do końca mojej myśli, w związku z tym postanowiłem napisać artykuł do „Zahorody” na wspomniany temat.

Zaznaczam na wstępie, że z wielkim zainteresowaniem czytałem zawsze wszystkie artykuły w „Zahorodzie” i z wielką dociekleliwością analizuję te, które w swojej treści proponują jakieś przyszłościowe rozwiązania w sprawach Łemków i ich kraju.

Nie chcę krytykować żadnego, ani nawet podważać czegoś myśli, ponieważ nie leży to w mojej intencji. Wolę natomiast, jak zawsze, wziąć udział w dyskusji, która w tonie łagodnym znajdzie rozwiązanie najbliższe prawdziwe, choćby nawet cała dyskusja miała opierać się i o kompromisy. Przyznam się też do tego, że nie jestem zwolennikiem oficjalnego okrągłego stołu o jakim wyczytałem. Z obserwacji życia i własnego doświadczenia wiem, że okrągły stół to odpowiednia liczba delegacji i delegatów wzbogacona o doradców, prawników, historyków, profesorów, to prestiżowe rozmowy, wielkie ambicje, niekończące się rozmowy, oficjalne protokoły na których z reguły rodzą się niepotrzebne spory, gdzie wszyscy powołują się na najwyższe racje itp.

I wiadomo też, że tego rodzaju spotkaniom towarzyszy niezliczona ilość „pismaków”, obserwatorów, a wśród nich zawsze mogą się znaleźć i nieżyczliwi nam, którzy będą usiłowali zastrzelić spór. Obawiam się także nieprzewidzianej obmowy i paszkwilu, co mogłoby doprowadzić do jeszcze większego poróżnienia uczestników.

Ponadto myślę, że akurat ta sprawa nie urosła jeszcze do aż tak wielkiego rozmiaru, aby potrzeba było rozpatrywać ją przy oficjalnym stole. Odnoszę też wrażenie, że oficjalny okrągły stół rodzi się na tle głębokich podziałów pomiędzy stronami, czego nie dopuszczam do mojej świadomości i nie daj Boże takowego.

Mam przed oczyma i taką wizję, że stół może być okrągłego kształtu, to prawda, że wyrównuje on powagę zasiadających za nim uczestników, a tworzy miłą atmosferę rodzinną.

Powinien też być pięknie udekorowany kwiatami, przystrojony jak do poważnych rozmów, byle by miał on charakter stołu rodzinnego, który by zbliżył, a nie dzielił nadal rozrzuconych po świecie rodaków. Byłoby jeszcze bardziej nastrojowo przy nim siedzieć, gdyby zastawiono go potrawami ze starodawnego jadłospisu łemkowskiego. Wtedy przypominałyby one kaźdemu zasiadającemu jego prawdziwe gniazdo ojców i rodowód naszych przodków.

Myślę, że taki stół, z łemkowskimi na nim potrawami, przyczyńiłby się do rozładowania napiętej atmosfery i tonowałby uczestnikom pozycje w jakich nastawili się ze sobą rozmawiać. To tyle moich porad.

Przypomnę moim czytelnikom, że martwią mnie takie spory, zwłaszcza jeżeli czytam, że chcemy być innymi niż nimi urodziliśmy się. To mnie mocno zasmuca.

Chciałbym i zarazem proponuję Panom, aby ten problem (jeżeli to można nazwać problemem) rozpatrywać sięgając aż do korzeni naszych prapradziadków i zarazem chcieli poszanować fakt, kim oni przed wiekami byli.

Niech czasami nasze dzisiejsze zamieszkiwanie i posady nie stają się powodem do potwierdzania naszego rodowodu lub zmiany naszych wspólnych historycznych korzeni. (Mam tutaj na myśli nasze obecne miejsca zamieszkiwania i zajmowane stanowiska).

Jako klasyczny przykład postużę się sobą. No i jaki ze mnie dzisiaj Łemko, a także i z moich wnuków, kiedy my nie znamy swojego języka. A ile jest takich przypadków. A jednak coś w naszych duszach pozostało i się odzywa.

Ale rozważmy też i taki argument do powyższego przykładu. Czy mój dziadek lub pradziadek jest temu winien, że doszło do takiej sytuacji. A czy ja będę moralnie w porządku wobec moich przodków, jeżeli zechę zmienić od dziś dotychczasową ciągłość rodową?

Myślę, że nie wniosę nic ciekawego do świadomości wszystkim naszym mozołnym szperaczom, którzy szukają pisanej historii na nasz temat, ile jej znajdują? I na ile pokrywa się ona z minioną rzeczywistością?

Smutno mi, że muszę się jeszcze raz powtórzyć, iż wiele prawdy o naszej przeszłości trzeba ustalać na podstawie legend i przekazów ustnych wnosząc do tego własną logikę.

Ze swojego życia mam i takie przykłady, że kiedy odwiedzałem bliską mi rodzinę ze Smerecznego mieszkających wtedy koło Morza Czarnego, w Mikołajewsku i koło Lwowa, wszyscy mówili do mnie tamtejszym językiem, mimo tego, że nie wszystko rozumiałem. Nie byłem tym ani zdziwiony, ani zgorszony. Rozumiałem dobrze czasy w jakich żyliśmy i wierzyłem, że nasze rodowe korzenie nie są wcale jeszcze zerwane.

Zmienił nas wtedy tylko język urzędowy tych państw w których żyliśmy i reżymowa dyscyplina władz. A wiem to też i po sobie, z mojego otoczenia.

Nie dziwmy się bardzo tym wszystkim (i sobie), jak zachowywali się, bo na pewno nie wynikało to z ich własnego upodobania, ale po prostu z otaczającej ich (nas) sytuacji.

Miejmy nadzieję i pocieszmy się, że ta epoka już się na nasze szczęście zakończyła, że nie będziemy już szpiegowani na własnych podwórkach.

Mój pogląd na powstałą reperkusję pomiędzy Panami (J. Szwahlą i J. Horoszczakiem), jest mianowicie taki, że rozmawiać ze sobą trzeba, trzeba także i w artykułach pisanych wyrażać swoje propozycje, bo propozycja nie przesądza jeszcze o ostatecznej decyzji, takie prawo ma każdy z nas zabierający publicznie głos.

Pragnę jednocześnie zwrócić wszystkim czytelnikom uwagę na fakt, że najstarsze ślady historii, z jakich by nie pochodziły źródła, wskazują na to, że naszych praprzodków najpierw nazywano „Rusnakami”, a później „Łemkami”. W takim przekonaniu wychowywali mnie także Rodzice i Dziadkowie. Myślę, że nie tylko mnie. Zacytuje również słowa Pana Horoszczaka: „Tak czuły naszy Rodyce i Didowe”. (Zahoro-

da, nr 2 (33) 02. O tym poglądzie można także obecnie przeczytać w różnych wydaniach.

Przypomnijmy sobie także, że nasi północni sąsiedzi Polacy, też nazywali nas „Rusinami”, chyba nazwa ta też nie urosła z niczego.

Nie będę ukrywał, że bardzo mnie zdziwiła treść pisma skierowanego do premiera rządu polskiego, które przeczytałem w „Besidi” nr 1/64-2002. Było ono żenujące i nie na czasie. Jego autor wyskoczył przed przysłowiową orkiestrę co najmniej o dwa wieki do przodu.

Jeśli ktokolwiek próbuje pomawiać naszą wspólną „matkę”, że nie wie kogo wychowała, to najpierw trzeba ustalić co było pierwsze – kura, czy jajko? A dalej to już pójdzie gładko.

Jak zrozumiałem treść pisma wyżej wspomnianego, autorowi chodzi o tych Łemków, którzy urodzili się na Łemkowniie bądź ich potomkowie. No chyba tutaj jest najmniejszy problem. Ci najstarsi na pewno jeszcze pamiętają kim byli na łemkowskiej ziemi.

Wystarczy tylko o to ich zapytać. Z czasów hitlerowskiej okupacji, kiedy ludziom doskwierał głód w wyniku grabieżczych kontyngentów, zapamiętałem i taki niemil dla Łemków fakt, że za wiadro marmolady i kilku bochenków chleba, kupowano od nich zmianę nacji. Niestety głodnych kupiono za cenę przeżycia do dnia następnego. Należy ich zrozumieć i wybaczyć.

Przepraszam, że nie znam dokładnie dzisiejszego problemu ze względu na odległość, ale zaryzykuję przypuszczać, że może młodzież sama się nie dzieli między sobą i nie dawajmy jej do tego powodów, powiedzmy jej co należy. Ale powiedzmy jej prawdę.

A jeśli do prawdy potrzeba jaśniejszych dowodów niż sa, to przy zgodzie wypracujcie je, ale przy stole towarzyskim nie obrzucając się inwektywami.

I przy tym zakończeniu moich propozycji zacytuje słowa Pana Szwahły, że: „Zhoda buduje - swarka rujuje”. I jeszcze drugie, że: „Pid leżaczij kamin woda ne tecze” („Zahoroda” nr 3/30, 2001), dlatego trzeba ze sobą rozmawiać i prawdę wypracować.

Myślę, że zbliżające się nowe czasy może będą łagodniejsze na potwierdzenie naszej tożsamości. A zatem życzę miłych, owocnych, konstruktywnych obrad i dobrego samopoczucia. Z Bohom.

Z dużą sympatią dla wszystkich

Aleksander Chudyk.

UWAGI DO MEMORANDUM

W „Zahorodzie” nr 3/2002 informowaliśmy, że w dniach 13 – 14 września w Opolu odbyła się konferencja nt. „Standarty w zakresie ochrony i wspierania mniejszości narodowych w Polsce”. Do postanowień konferencji tzw. MEMORANDUM wnosi uwagi „Obywatelski Kraj Łemków, Hospodar w Bielance, które przedstawiamy poniżej.

Bielanka, 08. 10. 2002 r.

Uwagi Obywatelskiego Kręgu Łemków do MEMORANDUM w sprawie sytuacji mniejszości narodowych w Polsce . Odnośnie pozycji pierwszej wnoszę o zmianę zwrotu „powołanie” na UTWORZENIE „organizacji (Rady) zrzeszającej...”

UZASADNIENIE:

Chodzi o to, że to my – przedstawiciele poszczególnych organizacji powinniśmy samodzielnie utworzyć tę Radę. Taki sposób powstania Rady daje jej potrzebną niezależność we wspólnej pracy wśród mniejszości narodowych i, tak potrzebną, siłę niezależnego występowania szczególnie w odniesieniu do władz państwowych RP.

Takie utworzenie Rady Mniejszości Narodowych i Etnicznych (samodzielne) tworzy jednocześnie obowiązek współpracy wewnętrznej i zewnętrznej, bez nacisków z zewnątrz, wyzwala siły, przynosi satysfakcję z samodzielności, a nawet radość z pracy „wyzwolonej”.

Moim zdaniem „powołanie” a „utworzenie” odnośnej RMNiE diametralnie różni się, co do samodzielnego działania tej Rady.

Wnoszę o skreślenie pozycji (p.) 6-tej – „włączenie Kościoła katolickiego w prace...”, bądź uzupełnienie tego punktu przez zmianę brzmienia i jego rozszerzenie w odniesieniu do innych kościołów, istniejących w Polsce. Zwrot „włączenie” sugeruje nacisk, nakaz, swego rodzaju -przymus.

Ode mnie otrzymują (z Waszej listy):

1. Stowarzyszenie Łemków ZG Legnicka,
2. Helena Duć-Fajfer – Stowarzyszenie „Ruska Bursa” Gorlice,
3. Teodor Gocz – Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej,
4. Stefan Zabrowarny – Związek Ukrainów w Polsce, Szczecin.

Pozostałym uczestnikom może Organizator „Konferencji” przesyłać w/w „Uwagi” według własnego uznania.

*Z poważaniem
Hospodar OKŁ
mgr Paweł Stefanowski*

* ПОЧУТЕ І ЗАПИСАНЕ

Ваньо і Параска по своїм вісілю прожили рік, а на початку другого року Бог послав ім до дому велике щастя, жена Параска подарувала мужу гардого і здорового хлопчика, якого окстили в церкви і нарекли його Николай. А було то перед Великоднimi святами, Ваньо і Параска пішли до сповіди. Після сповіди і приняття Св. Причастя вертали до дому. Ваньо мав добрий настрій, бо люди казали; - Ваню, ти маєш не жену, а подарунок от Бога.

Але тепер Ваньо фурт бесідує, а жена ничего, як би води до бузі набрала. Пришли на своє подвір'я то Ваньо став як вкопаний до землі і каже до Параски; -я тебе до сповіdi більше не пущу, бо може бути гірше, а Параска махає рукov, аби Ваньо ишов до хати. Парасціне маханя рукov Ваньо розумів же Парасци відняло мову. Ваньо заходить до хати і видит, же жена розпеленила дитину, дихат до дітини, цілує дітину і така рада, щаслива. А Ваньо стоїт і в дусі дякує Богу і молит Бога, аби Параска була здорована.

Тим часом Параска виконала ритуал і звернулася до Ваня такими словами:

-Ваніку мій, послухай. Мої бабуся навчили мене, же як буду мала немовля, то по принятю Св. Причастя перше слово от мами до дітини, то мале буде скоро говорити. От поцілунка буде скоро рости і нияка нечиста сила не має влади до той дітини. І я несла поцілунок і перше слово по Св. Причастю до дому, малому Николайчикові.

Каже Ваньо – а я того не знав – і поцілував жену Парасю.

*Записал Лейцюсь Григорий
з села Вильховець, живе во Львові.*

ПРО КІЛЬКІСТЬ ИМЕН НИКОЛАЙ У ВІЛЬХІВЦІ

Коло школи була хата, звали до Николая і був там Николай, який приіхав перед войнов з Аргентини.

Николай Стефанчин, помер в селі Дунаїв.

Николай Романчак (Ваніків), помер в Бельгії.

Николай Габло (Лейків), живе в Німеччині.

Николай Галайдів, помер у Львові.

Николай Вильсьнянський (Щербів), живе у Львові
Николай Солинка, живе у Львові.

Николай Федорів, живе в Німеччині.

Николай Габло, живе в Вільхівці на кольоні.

Николай Моряк живе в Вільхівці.

Николай Моряк (Козаків), коло Кросна.

Николай Романчак (Вітів), живе у Вільхівці.

Николай Моряк живе в Тильові.

Село Вільховець було мале, 70 нр., а Николаїв було дуже.
До Николая относилися з повагов.

*Записал Лейцюсь Григорий
з села Вильховець, живе во Львові.*

ЗАЧУТЕ КОЛО ЦЕРКВИ У ВІЛЬХІВЦІ В 1939 р.

-Залетів звірьок в Божий домок і так говорит

-Ту моя сила горит.

-Залетіла піщоля, горят воскові свічки.

*

Муж з женов в кума на гостині випивають. Муж до жени;
-Ганю, ти бівше не пий, бо юж в очах мі ся двоїш.

*

Идут два хлопи коло ріки, єден до другого;

-Недавно ту виратував єм хлопа, витяг єм го з води.

-Но і що живий?

-Ні повісився на дереві.

-Чогос го не ратував, а дався повісити?

-Як я його витяг з води, він гет був мокрий і я думав, же він пішов на дерево сушитися.

*

Між Вільхівцом а Полянами в ріци топився Полянчан і крічит;

-Люде ратуйте, бо я не знам плавати.

Иде Вільховян і каже;

-От дивний хлоп, я теж не знам плавати але не кричу.

*Подав Лейцюсь Григорий
з села Вильховець, живе во Львові.*

ŁEMKOWIE W SALACH DUKIELSKIEGO MUZEUM

W salach wystawowych Muzeum Dukielskiego po raz pierwszy w powojennej historii tej instytucji zaprezentowano zbiór eksponatów dotyczących kultury i sztuki ludowej Łemków. Wystawę zorganizowało nowo powstałe (marzec 2002) Stowarzyszenie „Krajobrazy Karpat” z Krosna, pod tytułem „Karpackie Krajobrazy” na które złożyły się:

- walory krajoznawcze Beskidu Niskiego i Bieszczadów – fotografie

- przyroda Karpat – kilkadziesiąt okazów ptaków i ssaków występujących na terenie Jaśliskiego Parku Krajobrazowego

- sprzęt i wyposażenie Grupy Bieszczadzkiej GOPR

W części czwartej wystawy zaprezentowano ponad 160 eksponatów kultury Łemków pochodzących głównie z terenów Dukielszczyzny i bliższych okolic.

Zaprezentowano na wystawie:

- zdjęcia i modele 22-ch cerkwi, prawie z całego obszaru Łemkowszczyzny,

- ikony – rekonstrukcje z cerkwi w Owczarach, Krempnej, Bałuciance, Równi, Kotani, Bartnego oraz oryginalne ikony „domowe”,

- stroje łemkowskie – męskie, kobiece i dziewczęce – 6 kompletów,

- zdjęcia i dokumenty z olchowieckich Kermeszy,

- rzeźby i zabawki łemkowskie autorstwa mieszkańców Olchowca – Jana Toropiły,

- wzory wyszywanek na chustkach i poduszkach,

- pisanki z Polan i Olchowca,

- narzędzia do obróbki lnu i wełny (terlice, hrebena, priadka nożyce),

- narzędzia do produkcji rolnej (drewniane widły, cepy, kosy, jarma na woły, wijaczki),

- przedmioty gospodarstwa domowego (diźki, korytce, łoż-

Wystawa Tadeusza Kielbasińskiego w Muzeum Histoerycznym w Dukli - 2002 r.
Fot. A. Wielocha

aty, cedziłki, mątewki, bodynki, brusy, pralnyk, garnki gliniane), narzędzia do produkcji gontów,

Otwarcia wystawy z udziałem wojewody podkarpackiego, starosty krośnieńskiego, władz miejskich i gminnych – dokonał Dyrektor Zarządu Karpackich Parków Krajobrazowych z Krosna pan Jan Stachyrak.

W wernisażu wzięło udział ponad 200 osób w trakcie którego zaprezentowano nowo wydany album p.t. „W Beskidzie” autorstwa pana Edwarda Marszałka z Nadleśnictwa w Dukli.

Wystawa była czynna do dnia 4 listopada br., a zwiedziło ją kilkaset osób, głównie młodzież szkolna ze szkół dukielskich i okolicznych wsi.

Eksponaty na w/w wystawę użyczyła Zabytkowa chyża Łemkowska z Olchowca.

I ja tam byłem, miodu ni wina nie plem, wystawę zwiedziłem.

Sąsiad spod Dobańców.

ШТО ДЕ ЧУВАТИ

Всяди, де жыют нашы людоњкы штоси ся діє в іх жытю, ци то в горах на Лемковині, ци на выгнаню, на Україні, далеко в світі за морями. Дашто з жыття лемків друкує редакция “Загороди” як дахто напишє. Та найліпше видноколо себе, в місци де діє редакция і музей. Чуєме, же по остатніх виборах сут новы власти гмінны в Дукли, повітовы в Коросні, а такоже воевідськи в Жешові. Юж зачалися виборы новых шовтисів од яких залежит барз дуже діянь в кождім селі. Можна оцініти роботу тых што были і відіти пляны тых што будуть. Лем не вшытко залежыт од шовтисів. Бівший голос мают люде – селяне як схотят дашто доброго зробити в своїх місцях жытю.

Такым прикладом може быти село Зиндранова. Таке діло хоцбы в тім році можна высоко оцініти і дякувати за труд. Селяне зишлися на весну вшытки разом, хоц кус поділены релігійно і національно, жебы довести до порядку давний похолеричный цмунтір захороненый в 1873 р. Был міцно занедбаный, отже вyrіzano кряки, непотрібны дерева, якы треба до кінце вывезти но і цмунтир огородити. О тім селяне думают і напевно дальши роботи будут докінчены. А село рахує тепер лем 30 родин.

Але зас в липці піднялися неменшого труду огородити новий цмунтир по 1873 р. Хто приде до того села і до музею то най посмотрит і оцініт што люде могут зробити в згоді і порозумінню.

А што близше нас в інших селах? В сусіднім селі в Тильові росне великий будинок на місці давного будинку гандльового. Ту юж в 2003 році ма быти отвореный готель, реставрация, склепы і іншы послугы туристичны. А в тім році отворено в Тильові новый “ЦПН”, де на головні дорозі через Барвінок можна “кормити” автомашыни бензином ци дізльовским паливом. В тім місци єст также магазин матерялів будівничих. А давно на тім пляцу і в будинках діяла Рільница Коператива (спулдзельня).

А што в інших селах, головні в горах, на Лемковині, пиште, повідомляйте.

С. Г.

НАРОДНЫ ПРИПОВІДКЫ

Святый Михал на сивым кони приіхал.
Як Михал закує, то Миколай розкує.
На Введеня зима ся впроваджат.
На Святу Катерину ховайся під перину.
Грудньове тепло, як мачошыне добро.
Варвара ночы вкрадала, а дня причынила.
Січень морозит, а господар з ліса дырва возит.
Місяць лютий звідує ся ци обутій.
В ночы трищит, а в ден плющит.
Коли на Стрітеня когут напеся воды, то на Юрія бык наістся травы.
Коли мороз в лютим тримат, хтovды буде недовга зима.
Коли на Стрітенніє з дахів тече, зима ішы ся привлече.
Коли в марци гырмоты, то в маю сніг.
Часом і в марци замерзне вода в горци.
Як Різдво по воді, то Великден по леді.
Яка погода листопадова, така і марцьова.
Коли січень найострийший, хтovды рочок найплоднійший.
Коли в січню літо, в літі зима зато.
Ліпше єдно літо, як дві зими.
Як на Стрітенніє ясно, то в стодолі кісно.
Як на стрітенніє мороз – ховай сані, рыхтуй віз.
В січні і лютим треба мати коні куты.
Од Святої Катерини сніжны перины

*Вышпортал і записал
В. Дзядик.*

О СВЯТИМ МИКОЛАЮ

Бесідують два маленьки хлопчики:

-Ци мате юж яличку?

-Маме, але штучну.

-А Св. Миколай бýл юж в тебе?

-Бýл, але ціж штучний.

*

Малий Петрусь повідат до мамы:

-Мамо, мýй лист до Св. Миколая з просьбом о подарунки
може не дойти пред святами.

-Чом так повідаш синочку?

-Тепер собі єм припомнул, же не написал єм на конверті коду
поштового.

*

Петрусь кричить на цілий голос:

-Святий Миколаю принес мі ровер!

Мама:

-Чом так веरещыш? Преціж Св. Миколай чує хоц быс
шептом бесідувал.

-Але няньо сут на подвірци.

*

Петрусь пише лист до Св. Миколая:

“Хтіл бýм нарты, ровер, санкы і грипу на закінчыня ферii
святочных.”

*

В школi учителька звідус ся діти кым бы хотіли зостати як
дороснут. Діти повідають, же:

сыпіваком, актором, дохторьом, поліцяントом... Святым
Миколайом.

-Ци зато, же роздає подарунки? – звідус ся учителька.

-Ні. Зато, же до роботи мусит ити, лем єден ден в році.

*

Святий Миколай роздає подарунки на улицi. Петрусь тіж
достал пачечку і повідат:

-Святий Миколаю, дякую Тобi за подарунок.

-Нес за што – одповідат Святий Миколай. – Не треба
дякувати.

-Я знам, але мама мi казали.

B. Дзядик.

ДОРОГЫ КРАЯНЕ ЛЕМКЫ

Щиро витам вшyткiх хто видає, хто дописує і хто
читат журнал “Загороду”.

Зичу здоровья, довгих років радосного жыття, добра
і дальших успiхiв в роботi на лемкiвскiм культурnим полi.
Деби лемкы не жили, на рiднi земли, на вигнаню i в riжних
країнах в tot традицiйний Святий Вечiр думками будемо
разом i не єдному слези потечут як спомне тих што юш
одишли в вiчнiст i тих розшмарених по свiту.

Мы щасливи што дожили того часу коли в рiдних
горах хоц невелика горстка сяде за стiл до Святой Вечерi
на рiднi земли i задзвонят дзвоны в наших церквах. По
пережитю страшной трагедии пiд час вiйни i переселенях.
Кус лемкiв вернуло в рiдны гори i зробили барз дуже для
одроджyня релiгiйного i культурного житя.
Одремонтували стары i збудували нови храми,
органiзували музеi, хорови капели, iмпрези як: “Русаля
Яна” в Зиндроновi, “Ватра” в Ждинi i Михаловi, “Бенале”
в Криници, “Творчу Осiн” в Горлицях, кermеши, концерти
i други iмпрези.

Приємно, же што раз то веце молодежи на тих
iмпрезах.

В Новiм 2003 Роцi нам треба зробити веце для
розвитку релiгiйного i культурного житя на рiднi земли.

Веселих Свят i щасливого Нового Року вшyтким
Лемкам.

Петро Когут.

ВЕЛИКА ПОДЯКА

За даруваны музейны експонати, за поміч в музейных роботах консервацийних і за памятки нашої культури для музею – скансену в Зиндронові.

ВЕЛИКЕ ЛЕМКІВСКЕ БОЖЕ ЗАПЛАТ ВЩЫТКЫМ ШТО НАМ ПОМАГАЮТ.

КОБАН МАРІЯ родом з села Богуша пов. Новий Санч, пò выгнаню живе в Олесниці, - дарувала коритце хлібове (хлібовник) з років медже воєнних, лопатку до муки різблену по I- войні. Експонати різбил Филип Хохоляк з с. Богуша. Помер в 1966 р. в Олесниці.

ЯНКО МАРІЯ з с. Рябе, пов. Сянік, живе во Львові на Україні – дарувала до музею 15 писанок малюваных Єй руком на взір давних лемківських писанок, образ – малюнок лемкыні з дітиною з видоком церкви о назві “Идеме дітинко до церковці” і парудесят цікавых знимок з музею, музейного свята в Зиндронові і іншы з гнесньой Лемковини.

ГУБІК ШТЕФАН з с. Зиндранова виконал консервацийны роботи при музею, а головні при зміні камінного мурку з погрудями В. Хиляка і І. Русенка з вмурованьом камінної різбы Никифора – Епифана Дровняка, а такоже роботы ремонтовы в середині каплиці в Музейні Загороді.

ФЕДОШ МИХАЙЛО з Зиндроновы , проживат родинно в Любіні на Заході, - дарувал до музею малу літарню і до експозиції жыдівских памяток 3 електрични свічники, а такоже руры на таблицю з хресами при музею.

*За дари для музею і поміч Велике Боже Заплат
Рада Музейного Товариства.*

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

КАЛЕНДАР -----	2
РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧІВ -----	3
НИКИФОР “КРИНИЦКИЙ” – ЕПИФАН ДРОВНЯК -----	4
НА СВЯТО НА ЛЕМКІВЩИНУ.... -----	6
БІСІДА З МАРИСІОВ БАРАН -----	8
РУСАЛЯ І КЕРМЕШ В ЛЕМКІВСЬКІЙ ЦЕРКВІ У ЛЬВОВІ -----	14
ПЕРЕСЕЛІНЯ СЕЛА БОРТНЕ -----	16
До 60 – РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ	
БОГДАНА КОВАЛЯ -----	21
ЮВІЛЕЙ ІВАНА КРАСОВСЬКОГО -----	23
ШАНОВНА РЕДАКЦІО -----	25
ТВОРЧІСТ САМОБУТНОГО МАЛЯРА - ЛЕМКА -----	27
КЕРМЕШ -----	29
КУС О СПАЛЕНІ ЦЕРКВІ В СЕЛІ	
МИШАНА НА ДУКЛЯНЩИНІ -----	30
“КЫЧЕРА” В КРАЇНІ АЗТЕКІВ -----	32
КЕРМАШ КУЛЬТУРИ ЛЕМКІВСКОЙ В ВАРШАВІ --	36
ПОКИ ЩО єДИНА -----	38
ЛЕМКІВЩИНА У СЕРЦІ МОЄМУ -----	41
Nadzieje i zagrożenia -----	45
Administracja Apostolska Lemkowszczyzny w latach 1945-1947 -----	47
KORESPONDENCJA -----	49
UWAGI DO MEMORANDUM -----	53
ПОЧУТЕ І ЗАПИСАНЕ -----	54
ŁEMKOWIE W SALACH DUKIELSKIEGO	
MUZEUM -----	56
ШТО ДЕ ЧУВАТИ -----	58
НАРОДНЫ ПРИПОВІДКИ -----	59
О СВЯТИМ МИКОЛАЮ -----	60
ДОРОГИ КРАЯНЕ ЛЕМКЫ -----	61
ВЕЛИКА ПОДЯКА -----	62

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Rada Towarzystwa Muzealnego w Zyndranowej

Выдає: Рада Музейного Товариства в Зиндранові

Redaguje zespół redakcyjny - przewodniczący i członkowie Prezydium Rady

Towarzystwa Muzealnego z pomocą autorów - korespondentów

Редактує редакційний колектив - голова і члены Президії Рады

Музейного Товариства з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ

z dopiskiem "Zahoroda"

38-454 TYLAWA, pow. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:

NR 86421096-1922-27006-0 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok

Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.

Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądamи reprezentowanymi
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI